

MÉGJELEN MINDEN VASÁRNP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— 2 — Budapest, márczius hó 8. —

Krónika.

Egy pohár pálinka.

— márcz. 6.

Ha az orosz czár — III. Ivántól a puha szakállu Miklósig — szemlét tart katonái fölött, régi szokás szerint a rangban legidősebb katonatiszt megkínálja egy pohár pálinkával, amelyet a minden oroszok ura és nagyhercege harczosai egészségére ürit ki. Azaz csak üritett, mert a patriarkális szokást Miklós czár megszüntette. Ezentúl Oroszországban is kivont kardok, peczkesen tartott puskák fogják jelképezni az összeköttetést az ur és a szolga közt és ezzel egy szép lermontowi szín tűnik el a politikai földrajzból. A czárt e rendeletre állítólag az indította, hogy az alkoholizmus szimbólumát látta a pálinkás kupiczában, holott az a folklóre színes pohara, amelyben a naivitás szent és ritka nedüje csillog. Mert van-e bájosabb kapocs czár és paraszt közt, mint az a furcsa és gyermeteg szokás, amely a bajtárság és az egyenlőség legvidámabb, legokosabb jelképe, a szabadság egy eltévedt piros rózsája az örök hó alatt?

A bohó és mindenre kapható néplélek meleg színe bukkan fel az ártatlan koczintási mulatságban, a nép ősi gondolkodása, amelynek egy színes hazugság többet ér ezer kemény igazságnál, amely, ha »atyuskájának« nevezheti uralkodóját, többet bocsájt meg neki, mint amennyit a félelmetes czár nekik életében vétkezni tud. Ez örök tanulság; a történelemnek azok a vaskezü férfiai, akik a nép gondolkodásával tudtak összekapcsolódni, mindig szabadon garázdálkodhattak át özvegyeken, árvákon: egy színes, jól megválasztott szó fölmentette őket a jelen és a jövő következményei alól. Igék, mint a »gloire«, a »nincs még veszve Lengyelország«, a »Wacht am Rhein«, veszedelmesebbek az ekrazitnál és hazugabbak a Psylander legelőkelőbb mozdulatánál, és mégis: egy nép ereje, biztonsága ül bennük. Furcsa látvány: apró lépes pálczákon óriási sasok, királytigrisek fityegnek és derülten hálnak meg egy frázisért, egy rossz riméért, egy olcsó tirádáért, akár a szinpadi hősök. Ha nem lenne minden nemzetnek ily ártatlan maszlagja, erőszakkal kellene azt gyártani, és Miklós czár, ha ezt a cikket reggeli kávéjánál olvassa, talán még meg fogja gondolni a dolgot és visszavonja a kiadott ukázt.

Vajjon mi adta neki kézbe a tollat ez elhatározásnál? Csakugyan az alkoholizmus elleni hangulat? Alig hiszem. Katonaságot pálinka nélkül nem képzelek el, ahogy arató- vagy bányamunkás sincs ital nélkül. Erre a kis dopingra szükség van, mert magától a vérpadra menni a tizedik ember sem szeret. Guyon jól tudta, mit csinál, mikor minden ütközet előtt pálinkás-hordókat veretett csapra. Háboruban az élet nem ér többet egy kupicza törkölynél, de: annyit mégis csak megér, sőt annyira joga van. Ha pedig a katonaéletet sem fizetik meg egy ital pálinkával, mással kell a számlát kiegyenlíteni, többnyire vereséggel. Az orosz czár sokkal jobb katona, semhogy ezt a regulát ne ismerné.

Az ok inkább az, hogy e kedélyes koczintási jelenet erősen hozzájárult, hogy a külföld még mindig gyertyaevőnek és pálinkaivónak képzelje az orosz. Egy nép sem él oly furcsa alakban a köztudatban, mint a nagy Ruriké. Kancsuka, Szibéria, a bomba, tör, kontusovka, jertzabimka, prostitució, korrupció, vérbetegség, ezek az ecsetek festik meg az orosz képét. Miért? Ki hintette szét ezt az álomport Európa népei között? A művelt Nyugat fizetsége akarna ez lenni az abszolutizmusért? De mit tehet róla a nép, hogy uralkodója az akarat legfőbb ura? És mivel érdemelte meg az orosz tudomány, képzőművészet, zene, irodalom, hogy naponta szegénységi bizonyítványt állítsanak ki róla?

»C'est du Nord aujourd'hui, que nous vient la lumière!« Ezt Voltaire irta II. Katalin czárnőnek; bár inkább a kukutyini adótáros, vagy a balmazujvárosi direktor irná a komámasszonyának, vagy az ángyának. Van-e kinosabb szégyenpir, mint ami arcunkba száll, ha még ma is ugyanazokat a fogalmakat halljuk az orosz népről, mint Páskevics kivonulása után? Ilyenkor látjuk, mily rosszak a térképeink, amelyek a muszka birodalom jelentős részét Ázsiába rajzolják bele. És ilyenkor fanyar szájjal győződünk meg róla, mily rosszul tanultunk irodalmat, művelődéstörténetet, amikor oly felesleges nevekkal, mint Glinka, Puskin, Csajkovszki, Gogol, Lermontow, Troubetzkoi, Rjepin, Tolstoj, Dosztojevsky terheltük túl az emlékezőtehetségünket. Boldog nép, amely ennyi gyönyörű szomorúságtól meg tudja kimélni a lelkét, de még boldogabb az a nemzet, amely azt termeli és mint egy gyönyörű aequinoctiumi álmod bocsátja világgá. Mert a bánat raffinériját az oroszoknak köszönhetjük; ők csiszolták finom gyönggyé a lélek sötét kavicsát

és ők varázsolták át a szivárványnál is tarkábbá a fekete színt. A könyccsepp-történetét egy nép se mondta el megrázóbban és mégis egy XVI. századbeli gavallér előkelőségével, mint az orosz; és az emberiség már régen megszűnt nevetni, amikor még a bánata csöndesen ballag a Néva partján.

Vajjon mikor ismerjük meg egész hatalmasságában e nagy nemzetet? Valószínűleg akkor, ha a saját kicsiségünkről meggyőződünk. De mikor lesz az? És mi szükség van rá? Az élet szép, a nap melegen süt, Psylander mosolyog és a nők hasított szoknyában járnak és nemcsak Budapesten, hanem talán mindenütt a világon.

Syrión.

Álmodás.

Nappal sok ember kavargó köröttem
És elfelejtem azt, hogy honnan jöttem
Elfelejttem azt is, hogy merre térek
S milyen üres, gyötrelmes ez az élet.

Ha leborul az alkony kék homálya
A sötétben mintha valaki várna
Az esti ködből felém közeleg
Ismerlek jól, te vagy „Emlékezet“.

Köszöntelek megértő, jó barátom
Lásd, egész nap mindig csak Hozzád vágyom
Ringass el lágyan, mesélj csöndben, halkán,
Hadd érezzem, hogy nem vagyok magamban.

Álmodjam, hogy most is úgy van, mint régen
Ott ülök én valaki közelében,
S míg halk szavak zsongó zenéje árad,
Eloszlik kód, csönd, magánosság, bánat.

Hitesd el velem, hogy a gond, harcz: álom,
Az a valóság, ami után vágyom!
Hogy igazán ott vagyok most mellette,
Ringass el lágyan, az alkonyi csendbe.

Tábori Piroska.

A világ annyira még nem haladt, hogy a cselekedetek motivumainak önzetlenségét is megkövetelhetnénk. Világunkban már azok is eszményi emberek, akik önzésből cselekednek önzetlenül.

„A tehetség kitör és eget kér.“ — Hiszen volna a dologban valami vigasztaló, ha ugyan az eget már jóval előbb el nem foglalták volna a tehetségtelenek.

A diplomatáknak kell hogy a legmélyebben járó gondolataik és a legsemmitmondóbb szavaik legyenek.

Mese a megtalált asszonyról.

Irta: NAGY MOLNÁR ILONA.

I.

Élt egyszer a kevesek, a kiválasztottak között egy asszony, aki ezer ember életét szívta át magába, aki téren és időn át átrabolta a szívek harmatát, duskált a neki áldozott életekben, tánczolt a letiport szerelmek fölött, tobzódott az élet kincseiben, magához ragadott minden zamatot, magán csillogtatott minden fényt és így felékesítve állt az élet középpontján, mint egy zsarnok és rossz királyasszony, míg körülötte dajkált, főzött, varrt és alkudott millió szegény ostoba teremtés és nem volt senkivel e földön egy rokonvonása sem...

De volt ennek az asszonynak egy testvére, egy szelid szőke leányka, aki megbujva, de elégedetten élt a korlátok mögött, melyek elzárták az igazi nagy élet elől.

Egyszer ez a szőke és bájos kis teremtés nagyon szomorúan ödöngött a ködös utcán. Az embereket csak a könyein átmosottan, mint lézengő kísérteteket látta mozogni s a város lármája a kábultságán át távoli légyzümmögés gyanánt jutott el hozzá. Ekkor találkozott egy férfival, aki cseppet ittasan — tán inkább kissé betegen — ténfergett hazafelé. Meglátva őt, melléje állott, azután ösztönszerűleg, szinte félöntudattal mentek tovább egymás mellett, két fáradt, lélekvesztett ember.

Régi ismerősök voltak, de most barátokká lettek, pedig szót is alig váltottak, csak mentek-mentek, azután elkallódtak az ismeretlen és a ködtől homályos utak szövevényében.

— Olyan szomorú vagyok, — merengett a leány — olyan elsőhajthatlanul szomorú. Elment Geraldine.

A férfi még nem tudta, ki Geraldine.

— Geraldine a testvérem, nem a testem, a lellem testvére — magyarázta a leány, aztán kissé szégyenkezve tette utána:

— Bár lássa, ezt sohasem tudom megérteni, hogy lettünk mi ennyire testvérekké. Geraldine egy csodálatos, érthetetlen, gyönyörűséges nő, míg én csak egy egészen parányi senki vagyok. De ő szeret engem, én pedig imádom őt, mintha egy rabszolga imádja az ő urnójét. Ő az én napfényem, a holdvilágom és a csillagos egem. Felbámulok rá s minden pillanatban ezer csodát olvasok a rejtelméből, ő pedig megfürdet engem az ő fényességében, bár néha szinte felperzsel, máskor pedig majd megdermeszt csodálatos lényével.

— Most pedig elment. Így mondta: Unom már itt ezeket az olajmécses hangulatokat, nem nekem való az ilyesmi, engem lelkesít a vakító nagy ivlámpák fénye, az ordító reklám-erdő, kocsitumultusok fűlsiketítő lármája s az az egész előretörő nagy tömeg, mely mindezeket az energiákat hordja az agyában.

— A nagyvárosokat ment bejárni, kiélni. Én pedig itt maradtam árván, szomorúan.

Igy a leány. A férfi pedig e szavakon át maga elé képzelte a ködasszonyt, akit még nem látott az életben. Csak a nevét hallotta, de máris olyan volt, mintha csak a saját legtitkosabb mélységéből hangzott volna elő egy harci riadó.

S a kicsi napok homályában minden eltörpülések felett valami titokzatos világosság gyulladt fel. Milyen is lehet az az asszony, aki szereti az ivlámpák fényét? a reklám-erdőket? a tömegek agyában szunnyadó erő-

ket? — de szereti ezt a kicsi leányt is, aki csak akkora lehet hozzá képest, mint a pillangó a sas mellett?

II.

Negyednapon a férfi elment a leányhoz.

— Mi hír Geraldinéről? — kérdezte.

— Itt — felelt a lány benső büszkeséggel, de olyan formán, mintha titkot árult volna el. — Hallgassa csak: »Reggel, ha elhagyom a szobám, a kapu alól mindig azzal az érzéssel lépek az utcára, mintha egy fenéketlen hullámozó tengerbe vetném magam. Néha szorongó érzéseim vannak, de amint ott azon aggódom, hogy hátha nem tudok majd uszni, a tömeg máris elragad. Néha felbukkan előttem egy-egy rokonszenves arc, máshol egy szép alak, valami eredetiség, mely érdekkel. Ugy pacskolok a nagy idegenségben, mely mulattat, elmosolyogtat. De egyszerre csak összefolyik előttem az egész, amerre csak elnézek, egy végtelenbe futó, vonagló, tarkálló valamivé lett a tömeg, egyetlen ismerős közeli alakot nem különböztetek meg, s ilyenkor veszedelmes gondolatok környékeznek: kimagasodni! egyedül állani felettük! uralkodni!! Hamar lehunyom a szemem s a fal mellett tapogatva sietek haza.«

Egész este csak az asszonyról beszéltek.

A férfi kérdezett, a leány mindent elmondott, mert kinozta a másik a kérdéseivel; a szavakat, melyeket egykor neki suttogott, a gondolatokat, melyek lüktetve törtek az ajkára, a vágyakat, melyek kinozták, az akarásokat, melyek azután röpitették a bus hangulatokat, az apró borzongásokat, melyek át-átsuhantak rajta.

Egyik estén abba hagyták, másik estén folytatták. Így lassankint mind kiadta azokat a legszentebb titkokat, melyeket rábiztak. Czinkosa és rabja lett a férfinak, akivel megosztotta a kincsen.

Ez pedig rabja lett az asszonynak, akinek legendás alakja mindjobban szinesedett, formásodott képzelete alatt. Lassankint mély és konok meggyőződésévé vált, hogy ez az az asszony, aki arra van szánva, hogy eljőjjön és megváltsa őt. Folyton előtte lebegett a lelke, körülötte lappangott, mint egy édes gyümölcsnek az illata, melynek alig várta hogy zamatos testébe harapasson. Törtetett feléje, kutatott utána, s a leány elé borulva, tehetetlen úgy könyörgött néha, hogy csak beszéljen, még beszéljen róla.

Oh, gyönyörű esték voltak ezek, amint ott gyötörték magukat a kéjben, hogy ismerik annak a lelkét, aki oly messze, oly magasan tőlük szállongott a fényben.

— Megtörtént, — írta egyszer Geraldine — a csábitás urrá lett rajtam, nem birtam ellenállni, harczsorba álltam, egyenesen a harcz élére álltam! Játék volt a győzelem. Alig eszméltem, egyszerre az elsők között álltam. Ha olvasod az idevaló ujságokat, gyakran kell találkoznod a nevemmel, én vagyok itt a legszebb, a leghiresebb, körülrajonganak és hull az ölembe a pénz. Mivel értem ezt el, igazán nem tudom. Alig tettem egyebet, csak mosolyogtam.

— Végünk van, — sóhajtott a lány — soha nem látjuk viszont.

De a férfi jobban tudta. Dehogy is nem, én csak most kezdem hinni, hogy visszajön.

III.

És évek és évek multak el ezekben a hiábavaló vágyakozásokba.

Míg egyszer végre az asszonyt ezt írta:

— Látod báránycám, ez volna jó: elbujni a te puha kis szobádba, minden kincsek, hírek és dicsőségek elől, úgy élni elbujva ebben a fehér fészekben, a te gyerekes öledbe borulva, és sirni, sirni az éjszakákön át.

— Hogy miért mondom ezt? Csak úgy. Egy kicsit boldogtalan vagyok és az jutott az eszembe, hogy igen becsapott az élet. Minden markomat megrakta a maga kincseivel, mindent a kezembe adott és a szívemet üresen hagyta. Talán azért vágyom el innen, valamire vissza innen. Szeretnék kisurranni ebből a fényből, a csillogásból, a nekem áldozott életek párás légköréből, ebből az egész felékesítetttségemből, melylyel az élet középpontján állok — egyedül.

— ... Úgy szeretnék állani árván, elhagyottan, úgy igazán, ahogy vagyok, olyan szomorun, míg a zajongó kikötőkből induló vig fehér hajócskák, a fedélzetükön egész tömeg férfival, engem észre se véve, mint egy fekete és magányos szikla mellett surranának ki a maguk útjára ...

— Egy örökkévalóságig szeretnék így állni. egy meredek kőfal tövében, én, egy magányos halászleány, addig, míg a kis kertemben viruló cseresznyefáknak fonnyadt és kesernyés illata körülgyűrűzné a szívemet, az utolsó pillanatig szeretnék várni, a legutolsóig. És ha még akkor se jönne Valaki ... Valaki ... egy sötét hajós a fekete vizeken, aki egész létezésével engem keresne, ha a cseresznyevirágok már mind lehullanának a görcsös ágakról, és a fanyar illat egészen átszoritaná a szívemet, halálra szoritaná, ha még akkor se jönne Valaki értem, lehullanék szépen a vízbe, elmállva, mint a cseresznyevirág a sárban. Meghálnék csendesesen és senki se tudna rólam. Így volna jó, báránycám, így volna jó!

IV.

Rövid idő múlva aztán megjött az asszony.

Most úgy ült ott a férfi mellette, félkarjával a régi kerek asztalra borulva, a szemét lehunyva, és remegett ott, kezét fájdalmasan szoritva a homlokára, mert tudta, hogy a végzetével került szembe és ebben a percben kell a láthatatlan kezet megragadnia, hogy vele minden véletlet megragadjon, amit az élet csak adni képes.

Rettenetes óra volt. Végre legyőzve féléseket és kételyeket, hősién felvetett fejével megnézte az asszonyát. Bámult. Azt bámulta, hogy hát végre mégis ... mégis elérkezett a pillanat! ...

A lélekzete azt a levegőt szivja, mit az ő lényé itatott át, a szeme tükrében fürdik a képe, a kalap nagyívü vonala, a rajongó szemek, a nedves és szomorú száj, — minden, akár érintheti a leomló selymeket, s megvérezheti a kezét, ezt a pihenő fehér galambot az ölen, annyira itt van, valósággyá váltan.

A leány kiment a szobából, mintha menekült volna.

A szemek között pedig egy néma intés nyilalt át, egy hid tüneménye, melyen, ha elég fürge a vágy, egyszerre megtalálja az utat a szívhez, de ha lomha és késik egy perczzel, lezuhan egy örvénybe és elvérzik ott minden gyönyörűségek kapuja előtt, szómjan.

Az asszony a nézés édes, lágy permetezése alatt felvetette a fejét és olyan volt most, mint egy kábult virág szürke szikla oldalán, amikor az első esőcseppeket éri végigpereggni tikkadt szirmain.

— Maga tán azt nem is tudja, — szölt — hogy én milyen messziről jöttem. Ugy indultam el, hogy lelkesített a nagy ivlámpák fénye, a reklám-erdő s az a torló nagy tömeg, mely mindezeket az energiákat az agyában hordja. Csak úgy uszkálni akartam ezekben

a káprázatokban, de elfogott a kísértés: kimagasodni, egyedül állani, uralkodni. S csatasorba álltam. Mielőtt észbe kaptam, én voltam Londonban a legszebb, a legkörülrájongottabb, a leggazdagabb asszony. Évek teltek így, egyszerre csak eszembe jutott; hogy jó volna elbujni mind a kincsek, hírek, dicsőségek elől, jó volna úgy állani árván, szomorun egy meredek kőfal tövében, mint egy magányos halászlány, s várni a sötét hajósra, aki a fekete vizeken át közeledik már valahol messze, messze felém... S hazajöttem báránycsúhoz.

A férfi csak hallgatta, hallgatta, a homlokán kéken és lüktetve dagadt ki egy tüzes ér.

Elragadni? szeretni? felmarni a testét? És mindcsek mögött már mit lehet keresni? A nagyszerű perspektíva, a lélek buja kértje, mely után mind a kínzó történetek, a rohanó vágyak vágatnak a testen át, már elért, megízlelt gyümölcsök, átlapozott könyvek... Merre száguldhatsz minden szenvedély tüzes szekeren; hisz nincs célja? mit akarhat már?

A legjobbat már magához ragadta, gyötrődő, lengő lelkét, csodálatos titkát egy létnek, jobbat ennél már nem kaphat tőle, mert szebb adománya már nincs. A vágyakozás is valahogy kiégett talán az években, az évek szomjuságán át?

Fájdalmasan kapott észbe. Kár volt megérkezni.

Felkelt és otthagya az asszonyt. Nem törődött semmivel, csak ment, ment kullogva előre, le a kertbe, a hajnalba, ittasan kissé és betegesen hazafelé. Az elhagyott kert tárt kapuival ödögött előtte, melyen már majdnem kitérőgött félig szinte öntudatlanul. Ekkor egy lány simult az oldalához, az a finom ezüstlelkű kis teremtetés.

Megállott és ránézett könyves szemével, de szólni nem mert hozzá, mert félt, hogy a zokogás feltör kebléből. Csak intett neki, hogy menjen vissza a másikhoz. Szegény leány nagy felve visszament.

Az asszonyt még ugyanazon a helyen, ugyanabban a meredt mozdulatlanságban találta.

— Geraldine — szólt hozzá és megsimogatta a vállát.

— Látod báránycsú, — szólt felrezenve az asszony — látod, így van ez. S neki igaza van, mi, akik egész életünkön át csak játszunk és diadalmaskodunk; mi nem érdemeljük meg azt a kegyelmet, hogy elfáradván, megalázkodhassunk.

Toll és tör.

— márcz. 6.

A DEBRECZENI MERÉNYLET tettesei gyorsabak voltak, mint a táviró és telefon, gyorsabak, mint a hatóságok: kisiklottak a hálóból, melyet köréjük fontak, s ma már túl vannak a veszedelem-zónákon. Nem fogjuk tehát megtudni, hogy román vagy orosz kéz mesterkedett-e ellenünk, de ez a bizonytalanság talán nem is akkora kudarca a csernoviczi rendőrségnek, mint első pillanatban gondoltuk. Mert mi lehetett a merénylet célja? Ha politika fütötte a merénylőket, a merénylet providenciájának homályossága teljesen illuzóriussá teszi a célt, mert nem fogjuk megtudni, hogy ki a merénylet értelmi szerzője, s hogy a merénylettel ki akarta tudomásunkra adni ellenséges szándékait. Pedig ha politika játszott bele a merényletbe, akkor csak ez lehetett a cél. A merénylet értelmi szerzői a feszült-

seget akarhatták fokozni két állam közt: talán Románia, talán Oroszország akarta félre nem magyarázható módon megértetni velünk, hogy gyűlöl, s hogy éppen ezért arcunkba vágja a casus belli-t. Komolyan akarták ezt? Talán mégsem. Mert ha komolyan akarták volna, tálcán küldenék el Debreczenbe a tetteseket. Ez nem történt meg mostanáig, tehát feltehető, hogy mégsem az ellenségeskedés a cél. Mihelyt ellenségeink azt akarják majd, hogy e cél dolgában ne legyenek kétségeink, ők egész bizonyosan gondoskodnak majd arról, hogy a tettesek előkerüljenek és valljanak. Nekünk tehát nem sürgős a tettesek kézrekerítése: Ha Oroszországnak, vagy Romániának céljai vannak velünk, ők előkerítik majd Kataraut és Kirilovot. Mi várhatunk. Nekünk nem sürgős az ellenségeskedés.

A GHETTO KÖMÜVESEI közt riadalmat kellett az a cikkkecske, melylyel megvilágítottuk, hogy azok, akik a lerombolt Ghetto falait újból fel akarják építeni, nem apostolai, de parazitái a vallásnak. Parazitái, mert olyat propagálnak, aminek megvalósulásában nem hisznek, sőt aminek megvalósulásától irtóznak. Nem is a cél, hanem a mozgalom lényeges nekik, mert a mozgalom pénzre váltható, jövedelmi forrássá varázsolható. Rizikó nélkül hirdethetik a Ghetto visszaállítását, a sárga főt reaktiválását, mert tudják, hogy a huszadik század liberális szelleme sokkal erősebb, semhogy tartaniok kellene attól, hogy ez a szellem utat nyit annak a középkori törekvésnek, melyet ők látszólag szolgálnak. A Ghetto nem tér vissza többé, — ezt jól tudják az apró paraziták, de a salláriumot felszedik a szélmalomküzdelemért, melynek céltalansága felől meg vannak győződve. Így dolgozott a margitszigeti kaszinó egyik-másik kijárója: pénzre váltotta azt a látszatot, hogy erejével, befolyásával használni tud a kaszinó ügyének. A kaszinó a paraziták esetében a Ghetto és az új zsidó királyság. A magyar bíróság már jellemezte a színleges kijárók eljárását. A jellemzés talán, s nekiünk nincs hozzátenni valónk.

NAGYON FONTOS MAGYARORSZÁGNAK, hogy mit irtak róla a kanadai elemi iskolák olvasókönyvébe. Egy jeles kollégánk ezt kutatja most Kanadában s nem sajnál időt, pénzt és fáradságot, hogy a kanadai olvasókönyvek titkait kifürkészsze. Ur-isten, hát érdemes ezért Kanadába utazni? Ha az ember ostobaságokat keres az iskoláskönyvekben, nem kell okvetlenül ezer és néhány száz mérföldet utazni. Talál olyanokat a magyar olvasókönyvekben is. De hát persze, Magyarország nem érdekes nekünk magyaroknak — idehaza és az se fontos, hogy mit tanulunk és mit tudunk mi önmagunkról. Kanada — az más. Kanada az — Kanada, vagy ha nem is Kanada, nem Magyarország. Lám, Kanada nem törődik azzal, hogy mit mondanak róla a magyar olvasókönyvek. Kanada — van. És ez elég Kanadának. A többivel nem törődik. Elvégi magá a dolgát és megcsinálja a maga történetét. Nem kotorász a magyar olvasókönyvekben, mert neki bliktéri a papirostörténelem.

A BRICESZFOGALMAZÓT AGYONLÖTTÉK. Rendőrfogalmazó volt, de sarkantyut, széles lovasági kardot, briceszadrágot és olyan rozettát viselt, hogy katonatisztnak nézték. Lovassági tisztnek akart látszani, mert szégyelte a hivatalát, holott rendőrfogalmazónak lenni nagyon tisztességes, komoly foglalkozás, ha az ember tisztességesen és komolyan

ellátja a hivatalát. A bricsesz-fogalmazóról leordított, hogy az ő kezében rossz helyen van az a parányi közbiztonság, amely fölött egy rendőrfogalmazónak őrködni kell. Leordított róla, hogy állást, foglalkozást csak azért vállalt a rendőrségnél, mert itt kínálkozik a legtöbb alkalom arra, hogy az ember hivatalos hatalmával sokáig visszaélhessen, még pedig büntetlenül. — És mindezt senkisémet vette észre, vagy ha észre is vette, nem törődött vele. Kitétték Kispestre, mivelhogy Kispest nem Magyarország, és aki Budapesten alkalmatlan a közbiztonság őrzésére, az Kispesten nagyon jó lehet akár apostolnak is. A bricsesz-fogalmazó kezéből már rég ki kellett volna ütni a hivatalos hatalmat. De gyöngék voltunk: a valóság felderítésével botrányt okozhattunk volna, de inkább dögöljön meg a közbiztonság, semhogy a beléje vetett hit megrendüljön. Amit pedig nem mert elintézni az abszolút hatalom a fogalmazóval szemben, azt elintézte a véletlen. Oh, a véletlen nagyon jó bírónéha. Nagyszerű pontossággal ráhibáz az igazságra és jóvá tesz sok hibát, bünt, mulasztást. Az ítélete most is megnyugtató, kibékítő. A fogalmazó sarkantyuja belevágódott a padlóba, a kardja kihullott kezéből, s holtteste láttára szeretnénk felkiáltani: ez így van jól. Vadállatiasság ez tőlünk? Talán... De vannak esetek, mikor az ítélezést ki kell venni a kultürember kezéből és át kell adni a vadállatnak. Mert bestiák fölött csak a bestia ítélezhetik igazságosan.

LOVAGI TORNÁK.

»Kedves Szelemér barátunk,

Nevedben felkerestük Kelemér urat, hogy tőle lovagias elégtételt kérjünk a rajta elkövetett súlyos testi sértésért. Kelemér ur megnevezte segédeit, akik arra az álláspontra helyezkedtek, hogy hétfői napon elkövetett testi sértésért nem szokás elégtételt adni. Ezzel részedről az ügy a lovagiasság szabályai szerint elintézését nyert.

Belemér és Telemér.»

»Kedves Kelemér barátunk,

Szelemér ur megbízottai a rajta elkövetett súlyos testi sértésért elégtételt kértek. Mi ezt megtagadtuk, mert tekintettel voltunk a hétfői napra. Részedről az ügy lovagiasság elintézését nyert.

Melemér és Relemér.»

»Kedves Belemér és Telemér barátunk,

Nem engedjük meg, hogy Melemér és Relemér uraktól lovagias elégtételt kérjete, mert nevezett urak megtagadták az elégtételdadást Kelemérnek. Részedről az ügy lovagias elintézését nyert.

Celemér és Felemér.»

Kedves Melemér és Relemér,

Belemér és Telemér eljárása felment titeket az ügy további folytatásától. Részetekről a lovagiasság szabályai betartást nyertek.

Helemér és Gelemér.»

Kedves A. B. C. O. E. F. G. barátaink,

Értesítettük az összes feleket, hogy minden lovagiasság elvi ellenségei vagytok. Ezzel az ügy részetekről lovagias elintézését nyert.

H. I. K. L. M. satöbbi.»

Maximus.

Vargha Gyula.

Van még tehát érdekes karriér Magyarországon. Itt van a Vargha Gyula esete. Négy évtizeden át szolgálta a politikát, de a nálunk szokványos módszerektől egészen eltérően. Nem szónokolt, nem obstruált, nem állt soha életében sem hordó, sem asztal tetején, nem volt dilettáns vezérczikkező és önmaga kirendelte őrszem. De hát az Istenért, akkor hogyan szolgálta a politikát?

A tudományával. A magyar statisztika tudományos megalapozásával, hitele világszerte megerősítésével. És azzal, hogy a rengeteg adatot csoportosította, gondolatkelő, tettét érlelő kommentárokkal kísérte, kulturánk égő sebeit, meztelenségeit föltárta, nemzeti létünk veszélyeztetett pontjaira őrséget követelt.

De eddig ment el, tovább soha. Az ugynevezett gyakorlati politikától idegesen irtózott. A nyilvánosság elől, a szóval csatázó fórum zajától szemérmesen visszahúzódott. És örült, hogy módjában volt néhanap meghuzódnia és egy-két órára megpihennie. Ilyenkor a komoly tudós, a számok embere titokzatos hangok csengésében gyönyörködött, tiszta és választékos rimek zenéjét hallgatta, amelyek a költő lelkéből törtek elő, vagy újra átérezte és magyarul megformálta azt, amit a világirodalom nagy költői énekeltek...

És most fölriasztják csöndjéből, elővonszolják dolgozószobájából, egy különösen durva, lelketlen, hitvány parlamenti eszközökkel dolgozó korszakban kilölik a porondra, hogy ő is küzdjön, viaskodjék és — diadalmaskodjék. Az első pillanatra úgy rémlik, mintha ez a legnagyobb barbárság volna. A következőben már tisztán látjuk ennek az erőszakos elhívásnak indítékait.

Nehéz időket élünk. Szükség van a harcz legelső sorában mindazokra, akik erősek. Vargha Gyula erős elméje nagy tudományos fegyelmességében. Még erősebb szíve el nem használt nyugodtságában, egyenletes pulzusában. A legerősebb jelleme szeplőtelenességében, puritán egyszerűségében és igazságában. Ez az ember a rágalmak és piszkolódások mai záporában is fehéren és érintetlenül fogja végigvinni a fórumon becsületét.

És tul ezen a negatív erényen (amelyet sok nagy államférfi innen is, meg tul is szívesen megvásárolna sok pozitív jelessége nagy árán) Vargha Gyula rajongó lélek: rajong a munkáért, energiája mennél kiadósabb foglalkoztatásáért, nagy föladatok sikeres megoldásáért. Ahonnan távozik, csupa jó barátot hagy hátra, akik meghatott férfikönynyel bucsuznak el a hűséges, jóindulatu, melegszívü főnöktől. Ahova indul, ott sok munka vár rá és e munkára megedzett erős emberek szolidáris kara. És ez a testület örömmel köszönti Vargha Gyulát, akit nem a politikai aréna, nem a nyüzsgő pártklub, nem a győzedelmes stréberség küldött a nyakára, hanem Harkányi miniszter okos tekintete és praktikus tapintata választott ki az élére.

S.

A trubadur énekel.

Graciola!

A fasorban már hullanak a lombok,
s zörejszimfoniával sepri el a szél;
már szemfedőket szövöget az alkony,
s valahol hosszú, fehér bőröndjébe
már izgatottan csomagol a tél...

Már ködpirhék és vig derék szítálnak,
— hajnali vándor lelke már ködös —
itt az idő, hogy izzó homlokomra
ködpirhékből és zuzmarákból átfont
szomoru, őszi koszorut kötözz...

Graciola! már elfáradtam régen,
s most bágyadt vágyak üldöznek tova...
az én tavaszom, ládd, az ősz mulása,
a köd-előttem-köd-utánam-játék;
az én hazám: a bus mesék hona...

Tündér-hazába, szfínxem, Graciola,
koszorus fővel mennék el veled;
titkos csodákat szent titokba várni,
s szemben az ősszel, kék holdak alatt
dudolni pár halk őszi éneket...

Álom-estéken bus-karöltve járni,
— lábunk alatt a száraz levelek —
és nekem olyan örült kedvem lenne
könygyémántokkal elborítani vállad,
és elfáradni, lassan... teveled...

Kaminszky János.

Krónika II.

A svindler.

— márcz. 6.

Beszéljünk egyszer a svindlerekről, gondolta Hermann Bahr és beszélt róluk, de csak egy pár perczig, egy tárczahasábnit, csak addig, ameddig a téma értelmetlenül maradt, csak addig, ameddig a homlokára csapott: hiszen itt mindenki svindler! Van egy színész, — írja — aki játszani se tud, annyira él a szerepében és szinte fuldoklik a rettentő nagy érzéstől és a közönség boszankodik, a közönség fázik, a közönség dideg az unalomtól; és van egy másik, nem érez semmit, csak bög, vicczeket sug a partnerének és a vacsorájára gondol, de azért a csillagokat is megrikatja és a közönség majd hogy szét nem tépi mámorában. Van egy muzsikussal, csöndes kisvárosi fiatalember, a lán, a lélek láza rázza, czibálja az idegeit, ahogy Beethovent játszsza; és van egy muzsikussal, koncerttermek világhírű hőse, akinek csak ujsa van, érzése annyi se, mint egy macskának, és ha Beethovent játszsza, nem gondol semmire, legföljebb ha arra, hogy milyen nagy a konkurrenzia és jó lesz sietni, mert napkeletről új csillagok indulnak utnak. Egész biztos, hogy az ünne-

pelt aktor, a világhírű muzsikussal svindler, de mit lehetesen tenni, — cseng ki a Bahr méla megállapítása — ha az egyik jobban győzi hanggal és a másiknak ügyesebb az ujsa? Tulajdonképp nehéz is megállapítani: hol végződik a becsületesség és hol kezdődik a svindli. A szándék őszinteségénél? — Igen ám, de hisz akkor Rubens és Van Dyck is svindlernek voltak, mert megrendelésre dolgoztak, vásárt csináltak, postamunkát végeztek, és amikor az örökkévalóság lámpásait lenggették, arra gondoltak, hogy a tiszteletreméltó tanácsurak mért olyan szűkmarkuak? A fáradt Wagner egy könnyű daljátékot akart írni az olaszoknak — és megírta a Tristant. A szándék itt őszintén másodrendű volt, de mi ez ahhoz képest, hogy az eredmény a Tristan? Nem, a becsületesség ellenpróbája nem a szándék; és azt se mondhatjuk Bahrral, hogy Goethe azért nem volt svindler, mert sose áldozta föl magát — a munkáinak. A svindler a színpadon, az irodalomban, az ujságírásban, a művészetben is ott kezdődik, ahol a látszatérték nagyobb a valódi értékénél; és adassék meg a svindlernek, ami a svindleré: a művészetbeli árfolyam-pucokban ők egészen ártatlanok, mert a svindler karrierje nem aszerint dől el, hogy ő milyen nagy svindler, hanem aszerint, hogy a közönség — milyen közönség. És a baj — nálunk például — az, hogy a közönség egy titkos véd- és dacszövetségben áll a svindlerekkel és szerényen beéri azzal a mértékkel, amelyet Horatius és Boileau után Arany János állított föl: győzz meg, hogy ami látszik, az való, akkor neved költő lesz, nem csaló. A mi svindlereink...

*

Beszéljünk egy kicsit róluk! A közgazdaság svindlereit már ösmerjük; nemrég mult, hogy a pesti Nuczingen báró, a pesti Saccard, Brázovics Athanáz és levéltánczi Timár Mihály enyveshátú fotográfiáját kiadtuk. Csupa szegény ördög, aki a Midás király inkognitójában jár, amíg kiderül, hogy csak apache volt, szegény és boldogtalan, szomoru és ordinaré svindler. Csupa selfmademan, aki a Szerencse biborában született herczeg göggyével néz a szemedbe, mintha azt mondaná: Rothschild vagyok, vagy Julius Caesar, vagy Római Szent Birodalom, — a Kruppokhoz, Thyssenekhez, Astorokhoz mérjük őket, amíg kiderül, hogy a Rózsa Sándor és a Viola Bandi mértékét se ütük meg. Csupa Fatia Negra, aki nappal ragyog mint egy aranyarkantyus vitéz és este csal, lop, fosztogat és selyemmaszkban üti le a becsületes kalmárt. Ez a pesti nábob, — és ilyen Pesten a politika, az irodalom, a művészet, a szerelem nábobja is. Svindler. A becsület önkéntes emigránsa.

A politikában mindez természetes és itt a svindli már szinte erkölcsi törvény, hivatás, megszentelt kultusz, mint ahogy a háboruban való emberölés nem bűn, amiért fegyház jár, hanem daliás erény, aminek vitézségi érdemkereszt a jutalma. Pedig itt a csalás büntetőjogi kritériuma: *a ravasz fondorlat* is nyilvánvaló;

mert mi a politikus célja : a dolgok mássá válásának előmozdítása, annak az elhitése, hogyha másképp lesz, ha úgy lesz, ahogy én akarom : akkor jobb lesz, jobb lesz nekem, de főleg jobb lesz nektek, tehát veszekedjétek értem. A haza . . . lehet hogy a politikusa hisz benne, de amikor a hordó tetejéről beszél róla, annyit se gondol mellette, mintha azt mondaná : sejk-ül-izlám. És a politikus pretenzióusabb, mint a költő ; a költő magát adja, de a politikus minket akar. Ez mindig így volt, akár isteni kegyelem volt a politika, akár nemesi privilégium, akár alkotmányos kötelesség, akár regálebérlet, és a politikai írók a Gangesz mellett, a Hóreb alatt, Korinthusban, Athénben, Rómában, középkori kolostorokban és firenzei urak cselédszobáiban egyebet se csináltak, mint a csirkefogás reguláját.

Ez mindig így volt és mindenütt, — de minálunk mindig inkább, mint másutt, és ma inkább, mint valaha. Egy nyitott szemmel járó politikai riporter — ha volna — csodákat beszélhetne erről . . .

*

Vagy beszéljünk a költőkről, akik riport után futnak, aktákat bujnak, üzletet kötnek, vidor kielégítési végrehajtási kérvényeket gyártanak nappal — és éjjel halk misztériumok selyemfátyolával borítják lantjukat. Hát persze . . . élni is kell, de hiába : nem hiszünk, nem hiszünk, nem hihetünk nekik, ha igazságtalanok is vagyunk és a szeráfok muzsikálnak a rimeikben. Pedig valóban — élni kell és egy nagyon kitűnő német irodalom-bölcsész azt írja, hogy az író utolsó menedéke — a mellékfoglalkozás. Mikor Lilien-cron meghalt, az újságok úgy temették el, mint hogyha olvasóikat tényleg valami nagy veszteség érte volna . . . A hátramaradottak számára pedig gyűjtést kellett rendezni, mert a könyvek jövedelméből a gyermekek nevelésére se tellett.

Az olyan siker, amilyen például Thomas Mann, vagy Freytag, Gustav Frensen egy-egy könyvét követte, igen ritka. Mörike : lelkes, Stiffer : iskolai tanácsos, Gottfried Keller : állami írnok és — folytatja — boldog, aki talál állást, mert akkor nem függ annyira a közönség szeszélyétől, ha nincs kedve, nem ír és nem ad ki minden karácsonykor egy könyvet. Más szóval : az írás nem hivatás, hanem egy szerencsétlen passzió, és jó ha az ember biztosítja magát e szenvedély következményei ellen.

Ez így van — és így van nálunk is. De nem is erről van szó, nem az ügyvédről, az újságíróról, a bankhivatalnokról, aki ír, noha ügyvéd, hanem az ügyvédéről, aki ír, mert ügyvéd, mert újságíró, ir azért . . . nem lelki műsájból, hanem azért, hogy jobban jegyezék — az ügyvédek, az újságírók, a bankhivatalnokok közt.

De még csak nem is ezekről van szó, hisz ez az enyhébb típus, épp mert nem az irodalomban akar érvényesülni. A veszélyes az igazi író, az igazi festő, az igazi politikus, akinek a sikerei a svindli rózsá-

fáján nőttek és minél elkeseredettebben kiáltanak utánuk, annál vidámabban hágnak fölfelé. De nem is kiáltanak, szépen leveszik a főveget és meghajolnak : alásszolgája, nagyságos uram ! És csak a zsebben szorul ökölbe a kéz : svindler, svindler, svindler !

Polónius.

Az utolsó Stuart.

Angol-amerikai regény, CASTLE ÁGNES és EGERTON után.

II. rész. Ugyanaznap, este. (9)

Először is az a vetélkedő, férfias ösztön vonta a leány felé, melyet egyrésztől anyjának kegyetlen, kíméletlen viselkedése támasztott benne, másrésztől pedig öccsének leplezetlenül szemtelelen idegenkedése a leány iránt. Olyan kicsinek, fehérnek, gyermekesnek tetszett neki a leányka, hogy szerette volna azt mondani neki : »oh, kis drágám« és szerette volna átölelni erős karjaival, hogy mint testvér megoltalmazza. Most pedig valami magnetikus erő folytán, mely kiáradt a tartózkodó leánykából, vagy a különös téveteg pillantások miatt, melyeket néha-néha rávetett, vagy a szelid kis mosoly miatt, mely egy-egy kis megjegyzéstől elsiklott félig elfordított arcán, vagy az is meglehet, hogy csak a saját verének lobogása okozta, de úgy érezte, hogy ez a gyermek végre is izról-izre nő.

Ki tudná megmondani, hogy az ebéd folyamán miféle ellentétes gondolatok, indulatok keringtek a kis leány háborgó agyában is. Nem lett volna az, ami volt, Éva igazi leánya, ha nem érezte volna a körülötte kibontakozó pompa és szép uri élet kábító hatását ; olyan pompa tárult elébe, amelyet legmerészebb álmaiban se tudott elképzelni ; és ez élet szépsége fölébresztette rendkívül fogékony természetének minden szunnyadó művészi hajlamát, rajongását.

Ilyenforma gondolatok járhattak fejcskájában : Ő ennek a háznak az ura. Ő, aki herceg. Királyi sarjadedék. Mennyire gyűlölöm ! Még kaczag is ! Milyen szép fogai vannak ! Oh, mennyire szeretem ! Ezentul ugyanabban a házban lakunk mind a ketten és én vagyok az, aki őt kezemben tartom. Jó Isten, az az asszony mennyire fölfalja a szemeivel ! És szép asszony, de ostoba. Ő most reám néz. Nemrég szeretett engem. Én vettem rá, hogy megszeressen. És most ez a nagy amerikai ember, ez is szeret, pedig én rá se gondolok, mintha nem is volna. Milyen szépek ezek a virágok, és milyen jó ez a pezsgő. Ő pezsgőt itatott velem aznap, — oh, azon a napon ! Ha nekem eszembe jut, ki tudja, talán észébe juttatom neki is . . .

— Nézze csak ezt a drága kis gyermeket, — szolt Helén sugva a kanonokhoz — olyan mint egy bimbó, mely a melegtől és világosságtól most nyitja szirmait.

De itt egyszerre megszólalt a doktor követelő, nyers hangon. A márki ugyanis valahogy ki találta ejteni azt a veszedelmes szót, hogy »Dreyfuss«. Ezért fortyant föl a doktor és verte az asztalt a kés nyelével.

— Csakhogy önök nem ítélhetnek el egy embert, ha nem tudják rábizonyítani, hogy bűnös. Nem bizony ! Becsületes ember olyat nem tehet.

— Már pedig nekem — szolt De Lormesné asszony, kitérve fehér kezét — ez az ember bűnös. Én meghajlok hazám törvényszékeinek ítélete előtt.

— Hogyan, néném, — kiáltott Cluny tréfásan — te meghajolsz a köztársasági törvényszékek előtt ?

— De édes Charles-Edvárd, — válaszolt a hölgy — kérlek, ez az ember zsidó!

— Ejnye! ejnye! — visongott közbe a kis Totol és mind a két fülét bedugta az ujjával és elkényszeredve csóválta vánnyadt arcát. — Hogy beszélhet még valaki erről az unalmas históriáról! Ki törődik vele, ki törődött vele valaha, vajjon ez a nyomorult teremtés elkövette-e azt a dolgot, vagy sem? Csodálom, hogy nem akadt Franciaországban sehol egy garas ára ötlet és elhatározás, amely már régen golyót röpit ennek az embernek fejébe s olyan igazi Ördögzigetre küldi, ahonnan nem jöhetett volna vissza ilyen sebtiben, hogy mindnyájunkat halálra maczeráljon — az istenadta disznaja!

A doktor előrehajlott nyakkal, vérbenforgó szemekkel, ingerülten, nyugtalanul leste ezeket a szavakat, egyikről a másikra nézve, s aztán tágra nyitotta a száját, hogy kiférjen rajta a kitörni készülő bős harag. De mást gondolt, ismét befogta száját, mintha valamit bekapott volna. Az amerikai, aki elég jól tudott ugyan francziául, de füle még nem szokta meg egészen a gyors francia beszédet, csak egy-egy kis késedelemmel tudta kíséreni a társalgás folyamát; de aztán lassanként látni lehetett, hogy a felháborodás pirja ömlik le homlokán és maga is körülnéz az egész asztaltársaságon, hogy meggyőződjék, vajjon a doktor-e az egyetlen képviselője a józan, emberséges felfogásnak.

Favereau a hivatalos tartózkodás köntösébe burkolódzott. A herczeg pedig, amint megérezte az amerikaiak kutató tekintetét, a kezében tartott borospohár fölött ennyit mondott:

— Nagyon piszkos ügy az egész, — de kíváncsi vendégére bizta annak az eldöntését, hogy ez a vélemény voltaképp melyik félre vonatkozik. A közömbös hangból és viselkedésből következtetve azonban valószínűnek látszott, hogy a herczeg pártatlanul mind a két félt elítéli.

— Szegény Franciaország! — kiáltott fel a doktor, mikor a lenyelt indulat végre is erőszakkal kitört belőle. — Ha egybefoglalva, egy élő személy volna, az ember azt mondhatná róla, hogy nagyon rosszul van... nagyon beteg.

Dodd észrevette, hogy a doktor, mialatt beszélt, ösztönszerűleg a miniszter felé fordult, mintha egészen őneki szólna, amit mond. A miniszter pedig csak bólongatott a fejével, ami azt jelentette, hogy, fájdalom, de úgy van.

— Mert, nézzék, — szólt a doktor, hadonászva az ezüst villával, melyre egy nagy szelet ananász volt szurva — én orvos vagyok, s nekem mint orvosnak értenem kell valamit a diagnózishoz. A fentnevezett pedig, tudniillik Franciaország, olyan súlyos tüneteket mutat, amelyek fölötte aggásztók azok előtt, akik őt szeretik. Oh, nem szólok én most azokról, kik Sedant és Metzét elárulták, se a Commune borzalmairól, melőlözöm az érdemrend-, valamint a Panama-ügyet is. Ez mind a régibb némcédék dolga. De vegyük csak az utolsó néhány évet. Akarják tudni, milyen állapotban van Franciaország ifjúsága, az aranyifjúság, a művelt, vagyonos ifjúság, melyet úgy kellene tekinteni, mint a nemzet reménységét, mint azt az osztályt, melynek hivatása volna, hogy a többi is vezesse? Nos, ha igazán tudni akarják, hát tekintsenek a jótékonyági bazárra.

A borzalom csendes moraja zugott végig az egész asztaltársaságon. Cluny fájdalmasan ránczolta össze homlokát.

— De azt hiszem, — szólt De Lormesné asszony, bizonyos fellengző önérzettel intézve szavait a társa-

sághoz — hogy mi, Franciaország előkelő hölgyei, nem vallottunk szégyent, mikor a hősiesség példáját kellett megmutatnunk a nagy tömegnek.

— Bizony nem, asszonyom, — sóhajtozott a kanonok — még pedig, azért nem mert a vallás bátor-ságot adott önöknek, különben, Istenem...

— Megálljon, megálljon csak, barátom, — szakította félbe a doktor, ki diadalmasan lenyelvén az ő jókora szelet ananászt, ismét beszélni tudott — mindjárt önökre is rátérek, a francia papságra. Az igaz, hogy a nők a borzalom és szégyen ez emlékezetes napján erősen megállták helyüket, még pedig azon egyszerű oknál fogva, mert az egyetlen társadalmi osztály, amely hazánkban még nem romlott meg egészen, az a nők osztálya. Oh, mert a nő, — hogy az Isten is megáldja! — mi orvosok ezt jól tudjuk, mindig a legutoljára dől ki a nagy megpróbáltatások idején. Az önfeláldozás a természetében van. És szomorú napja lesz Franciaországnak, mikor a menekvésnek ez az utolsó kötele is szakadni fog.

— Az elismerést köszönjük, — szólt Helén — de egyébként a doktor ur, azt hiszem, tuloz. Francia barátaink közt annyi jólelkű, kedves férfi van, hogy igazán nem helyes így elítélni az egész francia arisztokráciát azért, mert néhány haszontalan, gyáva fiatal ember is akadt közöttük — és itt ajkának szelid vonala kissé eltorzult a haragtól. — Oh, ha Cluny ott lehetett volna azon a rettenetes napon, — és a szeme azt tette hozzá büszkén, »az én Clunym« — és kicsibe mult, hogy nem volt ott, mert én megígértem a szegény d'Aleçon hercegnőnek, hogy éppen aznap, a bazárban találkozni fogunk, oh akkor ön most egészen más ténetről beszélhetne.

— Oh, ha Cluny ott lett volna, — szólt közbe Favereau, ma este először vetve őszinte, meleg pillantást házigazdájára — ha ott lett volna, önnel, asszonyom, a lehetetlent is elköveti, hogy asszonyát megmentse. Mivel pedig ön, egyedül, jól ismerem, nem akart volna menekülni, bizonyos, hogy mind a ketten ott pusztultak volna.

— Ami pedig engem illet, — kérkedett visongva Totol és arcza fénylett, szikrázott a cinikus őszinteségtől — én nem vagyok kapható semmiféle pózolásra. A nyers őszinteségnek vagyok a barátja. Ha az emberek ez nem tetszik, az az ő bajuk. Én nem voltam a bazárban. Engem uíthatnak az efféle dolgok, az ilyen bazárok. És nem jártam jól, hogy nem mentem oda, mi? — és barátságosan mosolyogva körülnézett, mintha azt várta volna, hogy szerencsét kívánjanak neki az okosságához. — De, hitemre, ha ott lettem volna, elhihetik nekem, csak azt nézem, merre van a kijáras. Ugyan kérem, — folytatta és éles hangjával mindenképp elakarta nyomni a tiltakozó felzudulást — én csak azt mondom, hogyan gondolkozik minden józan ember. Hát maga, doktor ur, maga nem a materializmus apostola? Mondja, nem vagyunk-e mindnyájan állatok, s nem állati ösztön, hogy az ember igyekszik megmenteni a bőrét, elhárítani magától a testi kinokat? Ugy-e? Mi? Ha már az ember szabadgondolkodó, biz úgy, doktor ur, akkor legyen is következtetes. Vagy-va, azt mondom.

— Hallja, hallja! — szólt a kanonok a doktorhoz jóakarattal, de diadalmas tekintettel.

— Szegény kis Totol — sóhajtott Helén, száno-kozva. — Ki hinné, ha így beszélni hallja, hogy a legjóságosabb kis szive van az egész világon.

Nessi, aki jóízűen nevetett és láthatóan gyönyörködött a dekadens emberke nagyhangú kijelentésében,

az általános véleménynek adott kifejezést, mikor így szólt a doktorhoz:

— Szavamra, doktor ur, ön egészen belezöldült! Hát nem tudja, még most se, hogy a márki ur véleményével senki se törődik?

— Szerencsés körülmény, asszonyom, — válaszolt a doktor, elevenbe vágó éles gunnyal — mert különben már rég beléfojtották volna a véleményét.

— Az mind nagyon szép, — folytatta a fiatal ember, látható gyönyörrel, hogy ime, egyszer ismét az általános figyelem központja lehet — az mind nagyon helyes, hogy abbék és asszonyok csendesesen ott maradnak és nyáron süttetik magukat, jótékony-ságból, egy csomó emberért, akikkel különben egy fikarcnyit se törődnek; már én bizony ugyancsak használtam volna karomat, lábamat, hogy megmenthessem a magam bőrét, — ime, tessék!

Lebel doktor pedig, egy utánoszthatatlan kézmozdulattal, kitérte szegletes tenyerét és így szólt:

— Kedves barátaim, a nemes Anatole de Lormes márki, saját személyében, olyan meggyőzően illusztrálta állításom első részét, hogy nekem ahhoz egy szó se kell hozzátennem.

George Dodd egészen odafordult öcsce felé s úgy nézte, ahogy az ember egy egészen ismeretlen újfajta szörnyeteget szokott megbámulni, olyan csodálkozással, mely egy pillanatig minden más érzést elnyomott lelkében.

— Ej, ej! hát ebben a vakarcsban nincs semmi szeméremérzet? — kérdezte magában az amerikai.

— Ezt az egész dolgot — szólalt meg a márkinő, kissé kesernyésen — mintha nagyon is felfújták volna!

— Na jó, — folytatta a rettenthetetlen doktor és kivette álla alól az asztalkendőt és két kézre fogva, alaposan törölgetni kezdte vele szakállát, bajuszát — legyen elég ennyi a felsőbb osztályról. Most lássuk, mi van az alsóbb néposztályal? Ha az arisztokrácia a fej, vagy legalább az kellene hogy legyen, akkor a nép volna, vagy kellene hogy legyen, a szív. Azt szokták mondani. Hát milyen is ez a nép a megpróbáltatás idején? Jó lesz, ha például a Bourgogne elsüllyedését vesszük szemügyre?

Eldobva e második bombát is, egy kis szünetet tartott és közben csak tisztálkodását folytatta erősen az asztalkendővel.

— Ez is csunya dolog volt — jegyezte meg a tengerész sötéten, fejét lehajtva.

— A doktor elhatározta, hogy nem kimél bennünket diagnózisával — szólt Favereau, kissé kelletlen mosolyal.

Ennek az embernek a szíve vérzett Franciaorszáért. Milyen törhetetlen erővel, lélekkel látott a javító, a mentő munka nagy és nehéz feladatához. És ő maga érezte a legjobban, milyen reménytelenül küzdök tovább. A dokornak könnyü; ő vérmes ember. Heveskedik, hadakozik, mert azt hiszi, hogy ezzel még jót tehet, mert még tud remélni. Favereau, hazájának önfeláldozó szolgálója, szent hallgatásba merülve, legalább a világ előtt eltitkolta, hogy ő már többé nem ringatja magát hiu képzelődésben.

— Csunya dolog — kiáltott Lebel — ez is! A kettő pedig egy pár! Egyik csunyább a másiknál. Ott a fiatal arisztokrata cipője sarkával, sétatálcájával rugdalja, kergeti vissza a lángok közé az ismeret-sége köréből való gyöngéd, finom urihölgyeket, itt meg az önök nyers, becsületes matróza káromkodva üti fejbe a fuldokló asszonyokat, gyermekeket, akik az ő mentőcsónakjába akarnak kapaszkodni. Bizony, nagyon méltók egymáshoz. És meg van örökítve, —

tette hozzá gunyos elbeszélésének koronájaként — hogy egyetlen nyalka dandy sem égett oda a lángok közt, se egyetlen kérgestenyérű vitorlavásznas nem veszett az oceán hullámaiba; a többivel egyik se törődött.

— Oh, de elfelejti, doktor, — szólt Helén komolyan — a Rothschildék inasát...

— Angol volt, asszonyom, angolszász! — válaszolt a doktor röviden.

A kanonok éppen mosogatta kövér kis ujjait a vizestálca fölött. Türelmesen várt, míg rákerül a sor. Most aztán ő is megszólalt:

— Szeretném figyelmeztetni az én doktor barátomat, — így kezdte, az ő meggondolt, csendes hangján — hogy a márki ur éppen az imént egy megjegyzést tett, amelyben sok igazság van. Röviden: okát adta a dolgok szomorú állapotának. Azt mondta: miért kellene egy materialistának másokra is gondolni? Valóban, miért, kérdem én is. Ha az ember nem hisz abban, hogy e földi életét elveszítve egy másikat fog nyerni, ugyan miért szakítana az önfentartás közönséges állati ösztönével, még akkor is, ha más ember bőrére megy a dolog? Bizony, ha Franciaországunk beteg, vajjon nem azért beteg-e, mert eldobta magától az egészségét, a lelki egészséget, a vallást? Azt a vallást, mely hősnöket, mártirokat teremtett abban a végzetes esetben, melyről az előbb beszéltünk.

Pillanatnyi csend volt, a meghatottság csendje. Minden szem a doktor felé irányult. A kételkedő lelkűek is érezték, hogy a kanonok okoskodását mintha a tények is támogatnák.

A doktor azonban sokkal szenvedélyesebb viaskodó volt, hogysen az ilyen határozott támadás ne sarkalta volna még jobban a küzdelem folytatására.

— Ahá! ezt vártam öntől, kedves barátom, — kiáltott a doktor — de készen talál. Azt én nem tagadom, hogy a vallás, mint emberi intézmény, jelentékeny hasznára van az emberek erkölcsösségének. Csakhogy, mint minden más emberi intézmény, — figyelmeztetem önt, kanonok barátom — ez is annyira alá van vetve a nemzeti romlottságnak, mint a többi. Nézzük csak az önök vallását itt, Franciaországban. Nézzük, mit tett? Támogatta talán az igazságszolgáltatást? Mondja csak, hogy került ki az ön papsága a híres Dreyfuss-ügyből?

Totol ismét szörnyen feljajdult, ismét bedugta a füleit. Nessie pedig apró sikongatásokkal támogatta a márkit. Még a herczeg és Favereau is fölszisszent. De a dokornak hatalmas hangja volt, mindnyájukat tulkiabálta.

— Mit tettek az ön szent testvérei a szent keresztben, ott a La Croix-nál? Milyen volt keresztény felebaráti viselkedésük a zsidóval szemben? A békességnek, igazságnak, könyörületnek milyen ígéit hirdették szerte az országban a kunyhók egyszerű, tudatlan lakói előtt? Hová juttatták volna a papok Franciaországot máig, ha tehették volna?!

És minden egyes kérdést még nyomatékosabbá tett a fenyegető vaskos mutatóujj, mintha a beszélő ezzel egy-egy törzsúrú adott volna barátjának bordái közé.

Helén kómikus elképedéssel tekintett Clunyre, mintha kérdezné, mi lesz a vége ennek a rettenetes harcznak? Szelid türelmét nem veszítve, elszőnyedt néniének tiltakozó mozdulataira se ügyelve, csak várta csendesesen, hogyan védekezik most a kanonok ez ellen a heves, hatalmas visszavágás ellen.

— Kedves doktorom, — kezdte a kanonok, mi-helyt szóhoz juthatott és nyugodt, választékos beszédje

feltűnő ellentétben állott a másíknak szertelen heveségével — távol legyen tőlem, hogy tagadjam, milyen meggondolatlan beszédek, veszedelmes tanácsok hangzottak olyan oldalról, ahonnan nem kellene mást hallani, mint a Szentírás tanait. Ennek pedig, kedves barátom, az a magyarázata, hogy ha a tanítás maga isteni is, az egyház szolgálja mégis csak ember és »errare humanum est«. De a gyarló embernek, a hívőnek, vagy a papnak tévedése legkevésbé se érinti az egyház tanításának isteni eredetét, éppen úgy mint a bíró egyéni romlottsága nem változtatja meg az igazságszolgáltatás alapvető tételeit. Nem az én föladatam, hogy ítélkezem kartársaim fölött, hála Istennek. Én nem támadok ellenök, nem is védelmezem őket. Csak azt hangoztatom erősen: vegyétek csak el az embertől az ő hitét a halhatatlan lélekben, vagyis a tulvilágban, vagyis az ő istenében, akkor elvesztek tőle mindent, ami arra ösztönözhetné, hogy jó, hogy becsületes legyen. Akkor az egyetlen logikai következtetés csak az lehet, amit a márki ur is jelzett az imént: kiki magáért!

— Tudtam, hogy ez lesz a vége! — kiáltott a doktor, aki érezve, hogy a homlokponzon vereséget szenvedett, a viaskodó felek ösztönszerű fogásával hamarosan a gyöngébb szárnyvonalra vetette magát. — Hallgassák csak, mit mond: »Nem az én feladatam, hogy ítélkezem, hála Istennek!« Már ebből is kiteszik, hogy ön is, főtisztelendő ur — még ő is, — folytatta az asztaltársasághoz fordulva — sulyos betegek az általános nyavalyának. Önök közt voltaképp nincs egy se, aki bátran szembe merne nézni az igazsággal. A herceg már meg is mutatta, hogy erre képtelen.

Cluny egy kissé meghökkent. A doktor könnyörtelenül folytatta:

— Igen, ön is, herceg ur, lovagias becsületességének magaslatáról nem tud mást tenni szerencsétlen hazájáért mint azt, hogy kifejezi undorodását, ilyenformán: »Én mosom kezeimet. Ezek sokkal piszkosabb dolgok, hogysem én hozzájuk nyulhassak.«

Cluny mosolygott, sietett mosolyogni, hogy elrejtse megújult lelki háborgását: oh jaj, az ő lovagias becsületességének, mikor éreznie kell, hogy tapadnak rá a leány szemei és hogy ragyog feléje Helén imádó tekintete, az asztalon keresztül.

— Ennyit önről, herceg ur! — viaskodott tovább a doktor, a gyöngébb szárnyon. — Ön egy külön típus. De itt van Favereau ur is, aki ismét egészen más. Ő egészen begubózza magát; az ember sohase találhatja ki, hogy mit gondol. Mintha azt mondaná: »Tiszteljétek hallgatásomat, tiszteljétek fájdalomat.« Ügyes dolog! Nem gondolják?

Favereau kissé kesernyésen nevetett.

— Most az egyszer — szólt a miniszter szárazon — téves a diagnózis. Én csak egyszerűen, mint filozófus, nézem a dolgok folyását, édes jó Esculapom.

— Az már igaz, doktor, — szólt közbe Dodd — ha egy férfi nem segíthet hazáján azzal, hogy beszél, a legjobb, amit tehet, hogy csendesen viseli magát és hallgat.

— Csak az a kérdés, — lobbant föl a doktor — vajjon nem segíthet-e minden férfi a hazáján már azzal is, hogy beszél? Mi haszna van abból a nemzetnek, ha becsületes férfai mindannyian a méltóságos hallgatás politikáját követik, és így alkalmat adnak a gazoknak, az ámitóknak, a dekadenseknek, hogy azok szónokoljanak és uralkodjanak? Mi sors vár egy országra, ahol nincs erkölcsi bátorság?

— Én pedig — szólalt meg De Lormesné asszony, aki nyilván véget akart vetni a vitaközönségnek —

oda vagyok a csodálkozástól, hogy önök mind milyen türelmesen hallgatják a doktor urat. Részemről rossz hazafinak tartanám az olyan férfit, aki egy úton halad hazája ellenségeivel.

Lebel doktor, kissé félrefordított fejjel és szemében kaján örömmel, jól ránézett a márkinőre.

— A harmadik típus! — szólt nyugodtan; — a márkiné asszony ugyanis az önkéntes vakok osztályának a képviselője. »Lehetetlen, mondja a márkinő, hogy a mi hadseregünk züllésben legyen, lehetetlen, hogy olyan szent ujság, mint a La Croix, félrevezessen bennünket.« És ha az ember azt válaszolja, hogy de bizony, az ön tábornokai megvesztegették magukat, gyávák voltak az ellenség előtt, hamisan tanuskodtak, a márkinő védekezik körömszakadtáig. — »Uram, így szól, ha tábornokaink megvesztegették magukat, akkor azt csak a legnemesebb indító okokból tehették.« És a La Croix, asszonyom? Ez a rongy papiros, olyan hazugságokat árul a barátok csuhája alatt, olyan hazugságokat dob a világba, melyek könnyen háboruba sodorhatják az országot, amire pedig ez az ország sohase volt rosszabbul elkészülve, mint jelenleg, kivéve hogy a háboru biztosítaná a mai kormányrendszer bukását.

— Uram, — vágott közbe a márkinő élesen és szigorú pillantást vetve a beszélőre — öntől mint szabadgondolkodótól igazán nem várhatom, hogy igazságos legyen az én szent hitvallásom szegény szolgálói iránt.

— Ez is válasz — szólt a doktor makacsul.

— Különösnek tartom, — szólt most a tengerész, ki nagy érdeklődéssel hallgatta a házigazda hazája ellen támasztott sulyos vádakot — hogy a dolgok ilyen állapota mellett, amint ön feltűnteti, mégis olyan bámulatos jólét, olyan tudományos előhaladás lehet az országban, hogy még engem is meglepett, ki a világ leggazdagabb, a tudományok iránt legfogékonyabb országának vagyok a fia.

— Fiatal barátom, — válaszolt a doktor, mutatóujját az asztalhoz ütögetve — ön fején találta a szeget. Franciaország fellendült rendkívül, de ez csak anyagi jólét, anyagi gyarapodás, míg a spártai erkölcsök mind kiveszőfélben. Talán éppen a nagy gazdagság okozza? Nem tudom. Talán ez a nagy vagyon kisegít bennünket mélységes sülyedésünkből? Azt se tudom. A nagy vagyont, a sok pénzt néhol a tiszta hazafiság megrontására is fölhasználják... Ami azonban tudományos előhaladásunkat illeti, fiatal barátom, — folytatta a doktor, miután megkönnyebbülten fölélegzett — ez már igazán megváltása, üdvözülése lehet kedves hazánknak. Ebbe vetem én minden reménységemet. A természet-tudomány Franciaországban igazán hatalmas. Irodalmunk hanyatlik, művészetünk is, a hadsereg romlott, politikai életünk a kanálisban hömpölyög, a vallás nem erkölcsi vezetőnk, hanem csak eszköz idegen célok szolgálatában. De tudományunk, természettudomány, az még van!

— Hogyan — szólt a kanonok — és másban már semmi reményünk? Akkor igazán nagy baj lehet Franciaországban!

— Oh, doktor, — kiáltott fel Helén — ön is olyan jól tudja, mint én, mennyi jó van körülöttünk, még a nagy világnak e kicsiny zugában is! Milyen egyszerű, becsületes, istenfélő és jószívű a mi szegény, szorgalmas népünk, milyen buzgó, önfeláldozó az orvosuk, milyen igazi apostol a papjuk!

A doktor lassan Helén felé fordította szemét, amelyből kialudt a harc tüze és helyét rendkívüli gyöngédség foglalta el.

— Oh, asszonyom, — szólt — hát nem mondtam az imént is, hogy vannak még igazi jó nők?

— És jó férfiak is! — kiáltott a herczegnő jókedvvel. — Oh, Cluny, annyi rosszat hallottunk ma este; most te mondj valami jót a te gyönyörű Franciaországról. Beszélj!

A herczeg érezte, hogy erre a fölszólításra megpezsdiül a vére. Hogy ő magasztalja Franciaországot! Ki is tehetné jobban, mint ő? Ki szeretheti jobban Franciaországot, mint éppen ő? Nem a régit, bár azt is tiszteli, nem is azt az ujat, mely a tudományok, a fölfedezések terén rohamosan törtet a végtelen felé, bár azt is csodálja, hanem a szellemességnek, az előkelőségnek, a lovagiasságnak ezt a nemzetét, mely megteremtette a legfinomabb emberi életet és az élet kiélvezésének mindenféle módját, ezt a Franciaországot nálánál jobban emberfia nem szeretheti. A szavak csak úgy toltak nyelvére, szeme szikrázott a tüztől. És már kinyitak ajkai, hogy szóljon; de egyszerre megérezte a Joy tekintetét. Hideg veriték borította el homlokát. Nyelvét egy perczig mintha szélütés érte volna. De az egész kínos várakozás éppen csak egy perczig tartott. Aztán érezte, hogy arcza ismét kipirul, lángban ég, hogy most ismét beszélni is tud.

— Jót mondjak Franciaországról? — kiáltotta hirtelen haraggal, fölugorva és az asztalkendőt ledobva a földre — én? én magasztaljam Franciaországot? — És fájdalmas, vérző szivéből keserűen föl kaczagott. — Mit mondhatok? Lebelnek igaza van. Haszontalan faj vagyunk!

(Folytatása következik.)

Saison.

Figurák.

1. A riplis.

A riplis ember (nem sajtóhiba, nem raplis) a képzőművészetben van. Rippl-Rónai Józsefnek a hive s ezt az érdemes művészt, akit még talán sohase látott, egyszerűen riplinek szólítja. Találkozom vele:

- Jó napot — mondja.
- Van szerencsém — mondom én.
- Mit szól, milyen időnk van?
- Ó, ez az idő nagyon érdekes idő.
- Valóban.
- Ezt az időt nagyszerűen megcsinálta Ripli.
- Ripli?

— Ehe. Azon a kis képen; emlékszik? A Mücsarnokban lógott, az ötödik kisteremben balra, a vízvezetéki cső mellett. Ripli ragyogóan pingálja pont ezt az időt. Sárga napfény, zöld flekkekkel és piros zsalugáterekkel. Az ilyen időt a jó Isten Riplinek teremtette. Tudja, mivel dolgozik Ripli?

- Nem tudom.
- Maga persze azt hiszi, hogy ecsettel?
- Hát? Kapával?

— Nem, hanem zsebkéssel. Illetve nem is zsebkéssel, hanem kusztora-bicskával. A bicska hegyét letöri és úgy teszi fel a színeket. Ripli nem keveri a színeket. Nála a kék; kék, a lila; lila. Riplinél nincs

keverés. Ripli úgy teszi fel, ahogy látja, és úgy látja, ahogy felteszi. Óriási fiu ez a Ripli. Tegnap beszéltem valakivel, aki mindennap együtt van egy emberrel, aki Ripli egyik barátjának ismerőse. Hihetetlen dolgokat mond Ripliről. Képzeld, hogy csinálta Ripli a Tavaszti kastélyt. Emlékszik rá? A Medgyászay-kabarében van, a barna divány fölött. Azt úgy csinálta Ripli, hogy el se kezdte és már kész volt. Ismeri ott a gyepet? Azt a gyepet egy főur külön meg akarta venni, 50.000. koronáért. Mert azt mondta, meg akarja mutatni a kertészének, mi az igazi gyep. Ripli nem adta a gyepet. Most a kultusz is rendelt nála...

— Mit?

— Gyepet, a Riplinél. De Ripli elutazott három napra Hollandiába. Uristen, hogy Ripli onnan miket fog hazahozni! Egész Hollandia át lesz dolgozva, Ripli megcsinálja, hogy egyetlen szélmalom se lesz ezentúl Hollandiában. Ripli...

A riplis különben, foglalkozására nézve, cigaretta-ügynök és hat gyereke van otthon. Kivüle vannak még mersések (Szinyei-Merse Pál) és vannak papszások (Lechner Ödön) és vannak még mindenfélék. Egyiknek sincs semmi köze az egész izéhez, no... művészethez!

2. A gyulista.

A politikai kávéházak terméke. Vannak ugyanis Pesten kávéházak, ahová politikai újságírók járnak be. A politikai újságírók közé politikusok is keverednek és az egész kávéház, egyszerre, inficziálva van. A gyulista vajkereskedő, de mert abba a kávéházba jár, ő is politikára adta magát.

— Na, megadta neki!

— Ki adta meg neki?

— Andrassy.

— Kinek adta meg?

— Tiszapistának. És mindenkinek, ha épp tudni akarja. Olvasta azt a mondatot?

— Nem olvastam.

— Akkor olvassa el, mert olyan mondat még nem jött ki magyar politikus száján. Tisza fölállt és azt mondta. De Andrassy csak mosolygott, lehetett látni, hogy itt valami készül. Mikor Tisza épp a leg-tetején volt, akkor Andrassy egyszerre csak ezt mondta: »Nana, tisztelt miniszterelnök ur!«

— Ezt mondta?

— De ezt ám! Gondolhatja, mi lett ott. Tisza puff lett. Szeretett volna felelni mingyárt, de Andrassy csak legyintett a kezével.

— Legyintett?

— De hogy?! Arra aztán nem lehetett felelni. Tisza még dadogott valamit, de látszott, hogy le van törve. Hígyje el, barátom, hogy Andrassy a jövő émbere. Örülni kell, hogy van egy Andrassynek. Ritkaság, én mondom magának. Olvasta, hogy könyvtára van. Krasznahörkán? És tudja, mit csinál ott?

— Istenem...

— Olvas. Barátom! Egész nap olvas. Pedig nem is kellene olvasni neki, mert ugyis tudja, mi van a könyvekben. Ő maga is irt már könyvet és minden vasárnap egy olyan vezércikket ír, hogy Tiszapista arról koldul a jövő vasárnapig. De Andrásynak az semmi. Ő azért mégis megírja az új vezércikket. Hogy ír! Ir és olvas és beszél. Ez egy agilis! Én láttam a multkor a parlamentbe.

— Mit csinált?

— Semmit. Hát odavoltam. A munkapárton úgy reszkettek, mint a nyárfalevél.

— Mitől?

— Attól, hogy nem tudták, mit fog Andrassy csinálni. Esetleg felszólalhatott volna, de az is lehetett, hogy nem szólal fel. Micsoda szaladgálás volt! Tiszapista szeretett volna nem a világon lenni. És akkor találkozott a folyosón. És Andrassy odaszólt...

— Mit?

— Nem többet: szervusz. Azt látni kellett. Tiszapista rögtön telefonált Bécsbe. Bukott ember volt.

A gyulista nem tartozik az alkotmánypárthoz, egyáltalán nem tartozik párthoz, mert nincs választójoga. Nem ért rá megszerezni, mert egész nap a kávéházban kellett ülni szegénynek.

3. A zsazsás.

— Nem látta? Akkor nézze meg, hamar nézze meg, ha látni akar valamit. Elragadó! Nincs más szó rá: elragadó! A feleségem könyezett, én nem tudtam, mit csináljak. Meg kell örülni tőle.

— Kitől?

— Kitől? Ejnye! Hát kitől kell megörülni? A Zsazsától. Ebbe az új darabba, a Szibillbe.

— Mit játszik? Katonát?

— Nem. Czibilt. Van egy ruhája a második felvonás fináléjába, annak csak a sleppje három méter, és van ott egy arietta és abban egy pianisszimó, magának fogalma sincs arról, hogy veszi!

— Ki?

— A Zsazsa.

— A sleppet?

— Azt is, meg a pianisszimót is. Pedig egész piczi.

— A slepp?

— Nem. A pianisszimó. Hanem az valami hatalmas. A Zsazsának a fejlődési vonala beláthatatlan. Drámai akcentus, lehet mondani, hogy drámai akcentus. És milyen játszi. Hallatlanul játszi.

— És hogy van a kedves unokanővére?

— Az is el van ragadtatva a Zsazsától. Az az urával nézte meg tegnapelőtt. Az is azt mondja, hogy cukor.

— És az üzletek?

— Ó, ez operett fényesen megy. De ne csudálja, ha egyszer a Zsazsa benne van. Nemcsak egy színházat, egy egész országot lehetne alapítani Zsazsára. A harmadik felvonásban mint testórhadnagy jön be, kapi-

tányi rangban és egy kis tüll-bokrétával a fejen. Milyen feje van!

— Hm. Gömbölyü.

— Ja, ha gömbölyü volna. De éppen ez az, hogy nem gömbölyü és mégis...

— Mit mégis?

— Mégis gömbölyünek látszik.

— Akkor hogy van ez?

— Hiszen ez az! Megjátssza! Gömbölyünek játsza meg. Képtelenség, hogy milyen gyönyörű. Igazuk van a mohamedánoknak.

— Mi?

— Na igen, mert ők régen megmondták: Allá az isten és Zsazsamed az ő prófétája. Aki mást mond, az Zsazsa-áruló. És most zsazsamegyek.

— Hová megy?

— Zsazsa. És fölveszem a zsazsakettomat és a feleségem a nyakára tesz egy zsazsabót és küldünk egy bazsazsarózsát.

— Kinek?

— A Zsazsának. Ó azs a Zsazsa!

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

Férjek siralma.

Valahol valaki
Megjelent...

S felejtve a multat
És jelent,
Odatódul az asszonynép.
Olvadoz,
Sorvadoz,
Elalél,
Ujra él.
S mint ördög lánya
A férjét pokolba kívánja...

Bármerre járok,
Bármerre megyek,
Szemembe vágják:
»Lássá, a Psylander
Szébb mint kegyed!»

Jól van!... Lehet, hogy szébb,
Lehet, hogy ragyog...
De zongorázni tudnám,
Amennyivel kedvesebb vagyok,
Amikor azon érték tetten,
Hogy a ruhaszámlát kifizettem...

S nőm az új ruhában
Elindul rajongani;
Ez az, ami
Nekem cseppet sem fáj,
Mert bár Psylanderé a báj,
Enyém a megnyugvás,
Hogy melyben nőm hódítani mén,
— S mely szép, mint költemény, —
A ruhát, — akarva, nem akarva, —
Kifizettem, mint egy marha.

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

Sviha képviselő ur. Ezek a csehek mégis agyafurttabbak, mint mi magyarok: ők a rablót rabolják ki. Az osztrák kormány hadd gyűjtse a pénzt, csináljon vásári portékát a nemesi czimekből, rendjelekből. Ha tele a kassza, megkezdik az obstrukciót s csak százezrek fejében szerelik le a harcot. Sviha ur 350.000 koronát kért a pártkassza részére a Stürgkh-kormánytól. Hát nem zseniális ötlet, mikor az ellenzék a kormánytól zsarolja ki azt, amire a pártkasszának szüksége van? A kormány pénzen gyöngíteni a kormányt, a kormány pénzen szaporítani a harcosokat, akik a kormány ellen dolgoznak, — ez speciális cseh agyafurtság. Sviha ur belepustult a saját zsenialitásába, de ez nem baj. Minden zseniális gondolatnak voltak mártirjai. A hős meghalt, de az eszme tovább élt. Most is így lesz. Sviha ur meghal, de a gondolat nem irtható ki többé a csehek agyából, hogy kormánypénzen is lehet ellenzéki politikát csinálni. Nagyszerű emberek ezek a csehek. Pedig még azt se mondhatjuk róluk, hogy az elcsőség dicsősége őket illeti meg ezért a gondolatért.

* * *

= **Liliomfi.** Szinre került volna a szatmári főgimnáziumban, de a főigazgató rálépett a színpadot takaró függönyre s nem engedte föllebbenteni. Szigligeti Ede születésnapjának századik évfordulója tehát a Liliomfi nélkül fog elszállani a szatmáriak felett. Mert igaz ugyan, hogy a Liliomfi nem vigszínházi darab, de — mondja a főigazgató ur — károsnak tartja az ifjuságra, hogy közöttük színész forgolódik, s főleg hogy a darabban leányok is játszanának. Végre megkapta a magáét ez a Szigligeti Ede! Kicsit későn ugyan, de legalább megkapta. Mért nem kötötte ki, hogy a darab és a színészet között minden kapcsolatot kikér magának, és mért nem kötötte ki, hogy a nő szerepeket csak szoknyás papok játszhatják! Milyen boldogság lenne a szülőknél szoknyában látni a fiaikat, amint tanári előadással harsogják a szépet, s közöttük akárhány azt is elfelejti, hogy fiu-e vagy leány. Vegyék le — tisztelt Önképzőkör — a műsorról Szigligetit, s adjátok elő a főigazgató urat.

* * *

× **Beer József.** A Szépművészeti Múzeumnak egyik rejtett zugában, ahova ritkán tekint be idegen szem, képek és képek között él Beer József. Műtermének ajtaja a képtárba nyílik, hogy a képeknek ne kelljen hosszú utat tenniök, amikor az ő gyógyító kezei közé sietnek. Pedig valamennyien eljutnak oda, Beer József a Szépművészeti Múzeum háziorvosa, aki egyre figyel a képtár termeiben lakó pácienseit és őrködik egészségük felett. Megifjítja az öregeket, összeforrasztja a sebeiket, kitisztítja és kivasalja őket, kezei alatt friss erőt, új életkedvet, jó színt nyernek a múzeum remekei. Szép és ideális mesterség a képek legjobb barátjának lenni, nem csoda, hogy akinek ez a szerencse jutott, nem igen vágyakozik a nyilvános társaság után. Nem mintha emberkerülő volna, hanem ugyan mi érdekesebb mondhatnának neki az emberek azok után, amit nap-nap után Goyától, avagy Franz Halstól hall? A világ művészetének legnagyobb mestereivel él szoros barátságban Beer József, s már ennél az előkelő összeköttetésnél fogva sem lehet más, mint harmónikus, derűs, nyugodt ember, aki mosolyogva tekint a világba és jóakaratu fölnyínyel kezeli az embereket. Természetesen ez az egész barátság, a mesterekkel való érintkezés intimitása nem sikerült volna és nem lenne ilyen zavartalan, ha Beer József lelkében nem lettek volna meg a kellő kvalitások. De dúslakodik bennük, egész ember, aki teljesen érti a maga dolgát, és teljes fegyver-

zettel rendelkezésére áll a reá szoruló alkotásoknak. Ezért vannak ezek az alkotások olyan egészséges színben, s azért tartozik neki hálával és tisztelettel azok gazdája: a magyar nemzet. Méltán és igazán érte most a kitüntetés. Királyi tanácsos lett, ő, aki eddig sem tett egyebet, mint hogy tanácsokat adott a királyok királyának: a művészetnek.

* * *

Szegény midinettek. Végre rájöttek a párisiak, hogy szegény kis midinettek élete — e romantikus szerelmeskedés-illattal és szentimentalizmussal teli élet — még sem fenéig tejfel. Victor Marguerit, a regényíró multkoriban felolvasást tartott róluk s rideg, kiábrándító számokkal bizonygatta, hogy a mansarde dolgozó ujjú lakói, többen mint százezren, éheznek, mert napi keresetük nem haladja meg a két frankot. Vannak azonban, akik a felével is megelégszenek. A francia társadalomban azonban lelkes akció indult meg a kis midinettek érdekében. Az egyik akció — jótékony egyesület formájában — arról gondoskodik, hogy a padlásalatti kis szobák ablakába mindig és ingyen friss cserépvirágok kerüljenek, egy másik egyesület — Charpentier a patrónusa — ingyen énekeltetésben részesíti őket. Sajnos, a kis midinettek, úgy látszik, nemcsak nekünk idegeneknek, de a párisiak fantáziájának sem egyéb, mint romantikus és költők megdallolt joujouja a Szajna-városnak, mert amikor segíteni akarnak rajtuk, akkor sem a gyomrukról s a szegény elgyötört testükről gondoskodnak, hanem arról a hozzájuk tapadó romantikáról, amelyet épen akarnak tartani, a maguk kedvéért. — Milyen szép is lesz, ha a derék Charpentier tanítványaik ablakából, ezer meg ezer ablakból, összeharmonizálva s szőlamokra osztva csendül, harsong, zeng majd a kiáltás: Faim! — »Éhség! Erre mifelénk Keleten ingyen tejjel és ingyen kenyérral dolgozunk, ami persze nem teljes megoldás, de föltétlenül praktikusabb, mint a cserépvirág és a kottaolvasás.

* * *

24 **Tolstojnak nem lesz szobra Oroszországban** — mondotta a szigorú belügyminiszter, akinek nevét legfeljebb akkor fogjuk megjegyezni, ha felrobbantják. Névtelen Oroszország szellemé még egyre kísért és a szellem, ha mindjárt a nemzet szelleme is, mindig gyanus azokon a helyeken, ahonnan a nép ügyeit igazgatják. Az orosz belügyminiszter tehát betiltotta a gyűjtést, amely a tizenkilencedik század talán legnagyobb írójának szobrát az orosz nép kopejkáiból akarta felállítani. Az ércszobor ügye ezzel el is van intézve, de vajjon azt a másik szobrot, amit minden orosz szívében állított a jasnajapoljánai bölcs, azt az eleven és minden időkre szóló, izgató szobrot le lehet-e dönteni egy miniszteri rendelettel? A hivatalos Oroszország nem ismeri el a nemzet szellemét, mert ez a szellem kellemtelen az igazságaival: vádol és a dédelgetett hazugságok takaróját összetépi. Érthető a belügyminiszteri fölháborodás, de az a vakság már kevésbé érthető, amelylyel segítségére siet a prófétának, hogy maga igazolja annak prófétai küldetését még halála után is.

* * *

24 **Az élet mozija.** Wilde Oszkárnak nem egészen volt igaza: az élet nemcsak a művészetet utánozza, hanem az alacsonyabb rendű műfajokat is. A filmdráma kivonul a polgári életbe és autóval, álarcos rablókkel és egyéb psylandériakkal tarkítja a szürke hétköznapiakat. Aradon pedig már megjelent a romantikus középfajú színmű is az Apponyiról nevezett körut sarkán. A báró — mert hiszen a mozihős bárónál kezdődik és detektívnél végződik — kiugrik egy fekete autóból, megragad egy urinőt és szenvedélyes szavakat suttogva fülébe,

el akarja rabolni. A csiny azonban nem sikerül, csődület, a báró fölkap autójára s a rendőrség nyomoz. A mozifelvétel hiányzik csak és a bemutatva lesz 2000 métere fölrás. És mindez egy magyar vidéki városban, ahol a délelőtt és délután csupa józanság, ahol az élet olyan természetesen valóságos, mint egy realista regényben. Milyen érdekes ember ez a báró, Istenem, mint egy igazi Psylander, — sugják a párnájukba estéinkint a drága kis varróleányok és — mit lehet egy alföldi városban csinálni? — alszanak rá egyet.

SZINHÁZ.

Szigligeti Ede.

Mióta van magyar dráma?

Mióta a vándor muzsa megtelepedett Pesten, s nem kellett többé kóborolnia Erdélytől Kassáig, a rondellától a Rédey-teremig, nem kellett felkapaszkodnia a Várszínházba, átfagyoskodva a jeges, zajló Dunán egy törekeny csolnakon. Még nincs száz éve. Ami azelőtt volt: egy-egy elhaló remény, misztikus kezdetek, kettétört tehetségek. Száz év előttig a magyar dráma: egy csatatér. Elvesztett ütközet után. A félbemaradt írók, a dilettáns fordítók, az el nem ismert zsenik tetemével. A dadogó Bessenyei, a járatlan Csokonai, a tudákos Dugonics... Még tradíció sem alakulhatott ki. De végre megérkezett Kisfaludy Károly.

Kisfaludy Károlytól a mai győzelmes drámáig végtelen hosszú az út. Más nemzetnek századok kellettnek volna hozzá. Mi megtettük néhány évtized alatt. A Nemzeti Színház felépült. Aztán nem kellett, csak két tehetség: az egyik, aki értsen a költészethez, a másik, aki a színpadhoz. Az első lett Katona József, a második Szigligeti Ede. Az elsőnek az volt a tragédiája, hogy nem kapott színpadot, a másodiké, hogy kapott, de nem volt ideje elmélyülni, írnia kellett éjjel-nappal, fordítani, adaptálni, ma drámát, holnap vigjátékot, holnapután történelmi színművet.

Szigligeti Ede a magyar színpad zsumnalisztája. Százhusz darabja maradt, de ezek közül legalább száz kiadatlan. A sugópéldányok ott sárgulnak egy előkelő irodalmi vállalatunk raktárában, mely megvette a rengeteg kéziratot, de nem meri kiadni. Mit érdekli a közönséget az 1870-ben pályadíjat nyert dráma? Mint egy újságíró cikkei, melyek megtették a kötelességüket, menesztettek minisztereket, s most nyugosznak a könyvtár polczain. A miniszter is eltűnt, a cikket is elfelejthetik. Hol a közönség, melyet felgyújtott egykor Szigligeti száz darabja? Hol a színészek, kik Szigligeti szavaival részegítették a premiéreket? És hol a kritikák, melyek a színészeket dicsérték? Mind eltűnt, örökre, a darab, a néző, a színész, a kritikus. Csak az irodalmi vállalat üzleti gondja maradt itt.

És négy vagy öt kivételes remekmű, gyöngyök a sok kavics között. És ezek nem engedik elfelejtenünk, hogy Szigligeti a magyar színpad klasszikusa. Arany epikája, Petőfi lírája, Jókai regényei mellett neki kellett képviselnie a színpadot. Ő, ha jó mintái lettek volna! De egy bolondos, zavart, forradalmi korszak gyermeke. Raymund és Nestroy csavarták a fejét a tündéres vigjáték felé, Victor Hugo rémitette orgyilkosságával és Kotzebue tanította szentimentalizmusra. És itthon sem ismerte ki magát a magasztos Vörösmarty és a csalafinta Kisfaludy között. A távolban pedig mindent felülmulva ragyogott óriásin és utolérhetetlenül: Shakespeare. Kire hallgasson és mire ér rá? Délelőtt és délután a színháznál rendezni és próbálni és titoknak lenni és este az akadémiai pályázatok esélyein tündögni és éjtszaka Jókaiával ábrándozni, témákról, tavasz-

ról, Laborfalvy Rózáról... És azután rettegni a forradalomtól és szökni Debreczenbe és a hideg télben, a menekülés zajában, kerülve a csatákat és a roncs parlament után lopózva, távoli ágyudörgés mellett egy édes bohózatot tündögni és érlelni a furcsa jeleneteket és végül, mikor a nemzet már elalélt iszonyu fájdalomában, odadobni a Liliomfit a közönségnek, mint egy kosár rózsát...

A Liliomfit csak színész tudta megírni. Színész, aki így tudta játszani a bohózatíró, néhány héttel Világos után. Szigligeti halhatatlansága ebben a könnyed játékban fogózik. Azt mondjuk róla: ő a legelső nagy színpadi technikusunk. De a technika, melynek mestere volt, ma már naivság és kezdetlegesség. A történelmi romantika, melyért rajongott, nekünk unalmas és költőtlen. A polgárság, melyet kifigurázott, eltűnt hibáival együtt. A népszínművei nem mosódtak el, de a mi újfajta, felvilágosodott demokráciánkban sokszor gyermekeken hatnak. Am a Liliomfi humora megmaradt, ez az aranyos, meleg, magyar humor, ez az elmulthatatlan bohém-vidámság.

Szigligeti, az akadémikus, a hivatalos drámaíró, sokszor könyeztette meg a magyar közönséget. Mi azért vagyunk hálások neki, mert egy sötét és vigasztalan októberi estén újra megtanította nevetni.

Szabolcsi Lajos.

ZENE.

Sorréze. Szegény Wagner, mennyire sajnálom, nagyon rosszul megy mostanság szegénynek Pesten, Guerra, Tango, meg a többiek addig intrikáltak ellene, míg az operáit tényleg levették a műsorról, a hőseit szélnek eresztették, Wotan és Wolfram meghaltak, Izolda a Stefánia-uton sétáltatja két szép fehér kutyáját, Lohengrinből tanár lett, és ha az Operaházban néha mégis színre kerül valamelyik műve, mint a Mészáros-rezsim alatt mondták: a statisztika kedvéért, a szereplő urak és hölgyek erősen érzetik, hogy Wagner nem áll kegyben a vezetőségnel, következésképp ők sem exponálhatják magukat az érdekében, Wagner a régi rezsimkehez tartozott, Nikisch, Mahler, Kerner rezsimjéhez, velők együtt, szegény, ő is letűnt, és ki exponálja magát halott emberekért? Csak akkor kerül rá a sor, ha külföldi énekes, vendég protegálja, mert tudnivaló, hogy külföldön még nem feledték el egészen Wagnert, sőt... Ezen a héten egy gyönyörű francia ifju érkezett városunkba, aki ragaszkodott ahhoz, hogy a Grál-lovagok ezüstös vértjében bűvölje el közönségünket; amit nem csodálok, mert férfi szebben nem jelenhet meg hölgy életében, mint Lohengrin: egy királykisasszony álmaiból, imájából lép elő, egyetlen szavával fejedelmi szüzet vált meg, egyetlen gesztussal országot hódít. Mindezt viszont nagyon nehéz megcselekedni, nemcsak a valóságban, de a színpadon is, és ahhoz, hogy valaki a színpadon megcselekedhesse, szükséges, hogy meglegyen benne a lelki lehetőség arra, hogy a valóságban is meg tudná cselekedni, ha éppen rákerülne a sor. Sorréze Jacquesban, az első pillanatra úgy látszott, megvan az erre való lehetőség. Jól megtermett, mutatós, szép szál ember, ami fontos, mert az emberek, hölgyeim, többnyire olyanok belül, mint kívül, és a látszat már régóta nem csal. Az arczéle egyenes, görögös. A szemc-tüzes, sötét. De: nézni nem tud. A tekintete bizonytalan. Később kiderül, hogy az alakja sem izmos, inkább... molett. És a járása: ingadozó. A hangja fás, kong, recseg. Mindez még nem volna baj. De páthosza sincs. Hogy valaki igazi Lohengrin-e, hogy valóban lovag-e és nemcsak kókler, szélhámos, tenorista; vagy más efféle, ez hamarosan kiderül. Három momentumból. 1. Lohengrin a várakozás tetőfokán megjelenik a Scheldepárton és szembefordul a néppel. 2. Ezüst vértjében áll, két kezét kardja markolatán pihenteti, s Elza, fejét meghajtva,

előtte térdepel. (Ilyen minden komoly, szép szerelem, hölgyeim.)
3. Megkegyelmez Telramundnak. Sorréze Jacquesnak Lohengrin-nél való személyazonosságát már az első mozzanatnál kétségbe vontuk. A másodikban kiderült, hogy áradó és érzélgős, nem lovag. A harmadikban, hogy a kegyelemosztás nagyszerű gesztusa hiányzik a kellékei közül. Ő szegény csak egy szép szinpadhi hivatalnok, aki este 8—11 hős, egy nagyon rossz orgánium tulajdonosa, de úgy énekel, mintha szép hangja lenne... A Lohengrin a romantika mélykék lángjában tündöklök, csupa nagyszerű extázis, éles kontraszt. A pesti előadás viszont józan, hétköznapi, fantáziátlan. Ugy érezzük: nemcsak a nézőtér, a szinpad is üres. És eszünkbe jut: hat esztendő előtt, ha vasárnap reggel megjelent a heti műsor a plakátokon és péntekre hirdette a Lohengrint, vasárnap délben már egyetlen jegy sem volt kapható és péntek este megjelent a szinpadon valaki, egyetlen ember csak és minden zugot betöltött. A hattyútól bucsuzott, karját kinyújtotta a messzeség felé, felcsendült a hangja s az emberek sirtak...

(—la)

Művészet.

A velencei kiállítás.

Kegyed talán csodálkozik azon, nyájas olvasó, hogy a velencei magyar kiállítás rendezése szintén nem sikerült simán és hangtalanul; kegyed talán nem érti, hogy ebben az egyszerű és egészen természetes dologban miért volt újságczikkre, támadásokra és védelemre, rendes és rendkívüli ülésekre szükség? De lehet az is, hogy kegyed nem olyan naiv, mint gondolom, s csak úgy nem csodálkozik semmin, mint jómagam, akit a magyar művészeti politika részéről igazán nem érhet többé semmi meglepetés. Azonban ha így is vagyunk, ha kegyed semmivel sem kevésbé edzett, akkor is engedje elmondanom, hogy ebben a legfrissebb ügyben kinek van igaza. Meg akarom mondani, mert talán még sohasem volt ilyen könnyű helyesen és biztosan megállapítani az igazságot. Csak le kell írni sorjában ezt a hat nevet: Ferenczy Károly, Csók István, Fényes Adolf, Iványi-Grünwald Béla, Perlmutter Izsák és Strobentz Frigyes. Az igazság, ugyebár, máris nyilvánvaló. Azoknak van igazuk, akik a magyar nemzetet a velencei nagy versenyben ezzel a hat művészszel akarják és fogják képviseltetni.

Minden indokolás vagy érvelés felesleges. Kegyed, mint közönség, nagyon jól tudja, hogy ezek a hatan milyen előkelő és kitünő művészek, tudja, hogy azok közé tartoznak, akiknek tehetsége a modern magyar művészet, sőt az egész magyar művészet nivóját a mai magasságba emelte, hogy ha erre a magyar művészetre a külföld előtt hivatkozni akarunk, az első között az ő alkotásaikhoz kell hogy nyuljunk. A velencei magyar kiállítás rendezősége sem cselekedett mást, a legjózanabbul, a legtermészetesebben járt el, mikor őket választotta ki. Bizonyára az a névsor, amely Magyarország reprezentálására jogosult, még nem merült ki ezzel a hat névvel, de miután egy pavillonról van szó, amelynek területe korlátolt, a problémának nem lehet jobb megoldása, mint hogy hat elsőrangú művészre bizzák a magyar tehetség képviselését. Hat ilyen művészre, akinek alkotásai, egyénisége feltétlenül teszik a magyar sikert, akinek szereplése feltétlenül hódolatot és elismerést fog aratni Velenczében csakugy, mint minden külföldi

kiállításon, ahol művészetük reprezentatív formában szerepelt. A magyarság érdekei Velenczében előre biztosítva vannak, mert a művészek kiválogatása ez alkalommal csakis a kvalitások szerint történt.

Azt kérdezi kegyed, hogy miért emelkedtek ellene mégis goromba hangok, s miként lehetséges, hogy némelyek kétségbe vonták ennek a kiválasztásnak az igazságát? Ezek a régi rendszer hivei, nyájas olvasó, a régi rendszeré, amely eltekintett a kvalitásoktól és a művészeket nem a tehetség, hanem a közeleti érvényesülés és a hivatalos tekintély szerint osztályozta. E rendszer szerint mindenki művész, aki annak mondja magát, és mindenkinek joga van Velenczében reprezentálni, aki Velenczében eladni akar. Ez a rendszer okozta, hogy a magyar művészet a külföld szemében még mindig nem érte el azt a teljes megbecsülést, amelyhez joga van, hogy minden nemzetközi kiállítás hosszú diplomáciai erőszakoskodás árán lehetett csak a kulturáltabb zsűri a magyar tekintélyek kitüntetésére rábeszélni, hogy a hangos törpék mindig utjába állottak a magyar tehetség fenkölt világosságának. A világosságot azonban mégsem lehet véka alá rejteni, s most már elkövetkezett az idő, amikor a magyar művészeti élet hivatalos intézői is tudják, hogy kiket kell harciba vinniök. Ennek a belátásnak eredménye a mostani névsor, a tőle várt siker és természetesen a láрма is, amelyet a jogtalan jogaikból kismimzett senkik csapnak. Ők szegények meg vannak szeppenve, mert, úgy látszik, a jó életnek vége s az érvényesüléshez ezentul nemcsak nagy hang, hanem érdem és tehetség is szükséges. Így van ez rendjén, nyájas olvasó, s a láрма nem kell hogy zavarja kegyedet. A karaván azért halad, s minél nagyobb és szemérmertlenebb zajt csapnak körülötte a lemaradottak, annál biztosabbak lehetünk abban, hogy jó uton halad.

Jean Preux.

A Munkácsy-szobrok. Magyarország legnagyobb festője tudvalévolag Lieb Mihálynak született, asztalosnak nevelkedett és a világ egyik első művésze lett. A nemzet elismerése és hódolata utána sietett s ragaszkodását úgy fejezte ki, ahogy tudta, többek között Munkácsy Mihály lett Lieb-Munkácsy Mihályból, aki, mint művészete nemességének halvány visszfényét, megkapta a magyar nemességet is. A művészi pálya emelkedésének ez a leggyönyörűbb példája s ez a természetes is, a művész nemességét saját tehetsége adja. A magyar szobrászok, úgy látszik, ez utóbbinak hiányát kívánták pótolni, mikor a Munkácsy-pályázaton művészet helyett predikátumokat nyújtottak. Még soha annyi rossz szobrot együtt nem láttunk, mint ezen a pályázaton és ennyi hangzatos előnevet sem. E kettő így egymás mellett kissé szomorú és értelmetlen. A nemesi nevek igen szükségesek akkor, ha valaki a Nemzeti Kaszinóba óhajt bejutni, de vajmi keveset érnek annak, aki egy még sokkal előkelőbb társaságba, a valódi művészek társaságába kíván felemelkedni. Ide tehetség kell, invenczió, lendület, ötlet, nagyszabású gondolkodás, a mesterség szeretete, a nemes láz, mindaz, ami Munkácsy Mihályt nagygyá tette és ami a pályázókból hiányzik. A pályázók csak banális szobrokat küldtek, az unalom és gondolathiany sivár hordozóit, és hogy valamivel mégis segítsenek ezen a dolgon, a czimeres névjegyeket tűzték a műveik alá. Sajnáljuk, de ezek a czimeres igazán nem tudnak megatni. Talán mégis jobb lenne, ha invencziót és művészi eredetiséget nyujtanának helyette. Akkor elérhetnék Munkácsy Mihály nemességét, nem azt, amelyet a királytól kapott, hanem amelyért a nemzet most szobrot állít neki.

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal:

mely 10 perc alatt a legmakaosabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti

Beretvás-pastillát

Beretvás Tamás gyógyszerész, Kiszpesten. Kapható minden gyógyszerertárban. 3 doboznál ingyen postai szállítás.

IRODALOM.

Napoleon.

— Seress László új könyve. 4 kötet. —

Két év előtt jelent meg Seress László első könyve Napoleonnól. Az első könyv, amelyik nem esett tulásokba, amelyik nem aggatta tele a hősi elragadtatás színházi kosztümjeivel a császár alakját, hogy aztán mindenben kikeresve a pózt, egy utolsó fejezetben beszámoljon Josephine boldogtalan szerelméről, az éhező hadnagyról, Napoleonnól: az emberről. Seress Lászlót történelmi és írói érzéke megövtá minden hamis páthosztól és új könyvében — amely az egyetlen részletes és úgy a laikus közönséget, mint a magasabb igényekkel fellépő olvasót egyaránt kielégítő életrajz — előbbi munkájának minden értékét kiszélesítve és még teljesebb gazdagságban találjuk meg. Finoman, szellemesen cevegve mondja el a kikerülhetetlenül szükséges száraz politikai eseményeket, megszagatva az elbeszélés lassabb menetét egy-egy dramatikussal, párbeszédnek közvetlenségétől lüktető fejezettel. Napoleon zsenialitásairól épp olyan objektíven számol be, mint gyengeségeiről és tévedéseiről, egy pillanatra sem kísérelve meg a hősookról írott könyvekben oly naívu hangzó szokásos mentegetéseket. Nem tulozza az óriási sikereket amugy is túlzásszámba menő jelentőségét, nem látja félistennek a hőst, de szeretettel és az elfogulatlanság őszinteségével beszél mindig az emberről, aki, mielőtt meghódította fél Európát, éhesen csatangolt Páris utcáin, aki nemcsak Austerlitznél, vagy a lod-i hidon volt rettenthetetlen és imponáló, de Elba szigetén is. Vendémiaire 13-áról a komoly történész hangján szól, aki biztos kézzel nyul a legendák kuszált hálózatába, kiemelve az igazságot, amely megfosztva a színes hazugságoktól, semmivel sem válik érdektelenebbé, de azért nem habozik beszámolni a kis Charles hadnagy szeretőjéről sem, akihez a leggyötrelmesebb és legszomorubb leveleket írja a közelgő császárság trónkövetelője. Objektív, ahogy egy történétíróhoz és könnyed, érdekes, ahogy egy causeur-höz illik. Regényt irt a történelemből, de szerencsés kézzel és biztos szemmel csak a rések, a hiányok kitöltésére vállalkozott, szigoruan ragaszkodva a valóság tényeihez.

Ezért érthető és természetes, hogy míg a mesék fátyolát föllebbenti, nem ábrándul ki hőseiből, mint például Tolstoj, aki a *Háboru és béke*-ben csak a szerencsés condotieri megbizhatatlan, bár csodás művészi értékű portréját adja. A huszadik század kutató embere világot gyujt a legendák ködében, de azért a naturalizmus igazságai megtanították arra is, hogy ne áldozzon fel minden mesét és szépséget. És ezt a két véglet között húzódnó nehéz és keskeny utat választotta Seress László, aki éppen akkora stílusérzékkel, mint amekkora készültséggel írta meg élvezetes, érdekes és értékes könyvét Napoleonnól.

Ezen a majd nyolczsáz oldalon olyan érdekesítően izgató tempóban suhan el előttünk Napoleon élete, mintha a mozgófénykép filmje pergetné előttünk. Az apró, egymást kiegészítő, összekapcsoló és szakadatlanul továbbrohanó képek sorozata magának az életnek illuzióját kelti fel bennünk. S a szélesen fölrajzolt háttér nyugtalan foltjaiból élesen válik ki a császár kemény profilja. A katonaiskolában töltött évek, Toulon, a korzikai álmok, a párisi szalonokban hallgatagon félrehúzódnó fiatal tábornok, az olasz hadjárat, a campoformiói béke ünneplése, a keleti expedíció, a piramisok alatt táborozók kétségbeesése, a rövid, fölcattanó napiparancsok, az első konzul diadala, majd a császárság dicsőséges éve, a nagyszerű háboruk s a népek csatája után az Elba száműzöttje, végre az utolsó erőfeszítés, a száz nap és a letérés: — mindmegannyi vonal, apró, jellemző ránczocska, markáns színt, ami megadja

annak a fejnek teljes karakterét, amit Seress László festett a világ legerősebb akaratu emberéről. Egy modern ujságíró irt itt szép és tartalmas följegyzéseket a világtörténet legérdekesebb eseményeiről, egy modern ujságíró, aki egyesíti magában a haditudósító közvetlen frissességét a publicista nagy körültekintésével és a vérbeli író elmúlt életeket keltegető erejével.

C.

A pénz parancsol. (Garai Ferencz könyve.) A könyv első, hosszabb novellája után nevezte el Garai Ferencz, a jeles fiatal író, új elbeszélés-gyűjteményét, amelynek minden darabja számot tarthat a szórakoztató, olvasmányt kedvelő nagyközönség érdeklődésére. A *Pénz parancsol* izgalmas és mindvégig érdekfeszítő meséje Budapestről indul ki, a pénzarisztokrácia köréből és ügyes bonyolítással végül egy sikerült detektívtörténet fantáziával és kiváló rutinnal megirt csattanójában fejeződik be. Bár pszichológiai szempontból kissé talán váratlan ez a befejezés az első pillanatra, jobban a mélyére nézve azonban a dolognak, arra a meggyőződésre jutunk, hogy azok a regényalakok, akiket Garai nagy gondnal és könnyedséggel mintázott meg könyve elején, szükségszerűleg kívánják a meglepő és mégis diszkrét megoldást. Mindazokat az erényeket, amelyek a publikum előtt Garai eddigi könyveit kedveltekké tették, ebben a kötetben is megtaláljuk, s aki szereti a nem túlságosan súlyos, mélyebb analízistől tartózkodó, ügyes és érdekes olvasmányokat, bizonyára szívesen fogja forgatni Garai Ferencz új könyvét.

HETI POSTA.

Zéró. A Pataj tanár ur gallérját nem Szabolcsi Lajos énekelte meg.

Lugos. V. Az egyfelvonásos vigjátékot nem kaptuk meg. Nincs kizárva, hogy Kiss József vette gondjaiba. Ez esetben várnia kell, míg szerkesztőnk külföldi utjáról visszatér.

Debreczen. Sz. A novellát nem közölhetjük.

Mikor a szobor beszél. Ha nagyon akarja, hogy a novella megjelenjen, küldje el valamelyik szerényebb igényű lapnak. Nálunk pedig jelentkezzen később, ha ismét produkált valamit.

Február. A szonettet kiadjuk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Minden ízében hazai gyártmány a világhírű Réthy-féle pemelejű-czukorka, a köhögés és rekedtség e jól ismert házi-szere. Gyermeknek is adható, mert drasztikus szereket nem tartalmaz, kellemes ízű, az étvágyat, a gyomrot, fogakat nem rontja. A dobozon és a czukorka minden darabján rajta legyen e név: Réthy. Ára 60 fillér minden gyógyszerárban és drogeriában.

szénsavas Borax
üdit, szépit, fiatalít.
11levél: 30 fillér 1 doboz 1 korona

Pattanást, mitesszert, bőrvörösséget elmulaszt. Barsónysima, rózsás, üde, bájos arcpszint ad.

EGO pipere boraxszappan... K 1.—
EGO pipere boraxcrém... K 1.50

Főraktár: **KISS LASZLO** drogéria Budapest, Batoss-utca 81.